

**МІНІСТЕРСТВО ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА,
СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРАЦІ
КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. М.П. ДРАГОМАНОВА
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

Карпова І.Г.

РОЗВИТОК ТВОРЧО ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ

**Методичні рекомендації для керівника
літературно-мистецької студії**

Чернігів 2009

УДК 371.83
ББК 74.580.058
К 26

Рекомендовано до друку Вченою радою Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці (протокол №10 від 29 травня 2009 року)

Рецензенти:

О.Г. Карпенко, доктор педагогічних наук, в. о. проф. кафедри теорії та технології соціальної роботи Інституту соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Н.А. Прядко, кандидат філософських наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці

К 26 Карпова І.Г. Розвиток творчо обдарованої особистості [Текст] : методичні рекомендації / І. Г. Карпова ; за ред. професора А. Й. Капської. – Чернігів : Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2009. – 80 с.

ISBN 978-966-1647-30-4

У методичних рекомендаціях подано зміст факультативного курсу, спрямованого на активізацію творчого потенціалу студентів гуманітарних спеціальностей.

Дані матеріали стануть у пригоді широкому колу працівників освітньої та соціальної сфери: керівникам творчих студентських об'єднань, кураторам академічних груп, викладачам та студентам вищих навчальних закладів, а також організаторам виховної роботи, соціальним педагогам тощо.

УДК 371.83
ББК 74.580.058

ISBN 978-966-1647-30-4

© Карпова І.Г., 2009
© Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2009
© Інститут соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова, 2009

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Календарно-тематичне планування.....	6
Зміст курсу	7
Заняття 1. Поняття про творчість. Творча діяльність спеціаліста в сучасному світі	7
Заняття 2. Поняття про творчо обдаровану особистість та основні складові творчої обдарованості особистості	9
Заняття 3. Філософсько-світоглядні показники діяльності особистості. Роль духовно-світоглядної сфери в творчому розвитку людини.....	13
Заняття 4-5-6-7-8. Інтелектуально-творчі якості обдарованої особистості. Знання особистості та їх значення в літературно-творчій діяльності	14
Заняття 9-10. Пам'ять та спостережливість в літературно-творчій діяльності. Поняття про сенситивність	24
Заняття 11-12. Асоціації, творча уява та фантазія в літературній творчості.....	30
Заняття 13. Оригінальність та інтуїція в літературній творчості.....	35
Заняття 14. Художньо-образне мислення в літературно-творчій діяльності.....	38
Заняття 15. Творчість видатних людей. Розвиток мотиваційної сфери особистості студента	41
Заняття 16. Емоційно-вольові, комунікативні якості особистості та їх роль у творчому розвитку	43
Словник основних термінів.....	47
Додатки.....	49

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сучасному етапі розвитку наша країна прагне увійти в європейський простір, зайняти чільне місце серед держав світу. Це завдання, у свою чергу, вимагає підготовки високоякісних спеціалістів для різних галузей господарства і сфер суспільного життя, здатних не лише шанобливо ставитися до історичних, духовних традицій свого народу, культурних надбань народів світу, а й оперативно, продуктивно, творчо реагувати на будь-які соціальні ситуації.

У Національній доктрині розвитку освіти, яка визначає перспективи освітньої галузі України в першій чверті ХХІ століття, підкреслюється, що метою державної політики у сфері освіти є *створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України*. Саме тому парадигма життєтворчості, що дедалі більше утверджується у вітчизняному навчально-виховному процесі, й повинна стати потребою життя в складних сучасних умовах, оскільки вимагає від людини повної творчої самореалізації, розкриття всіх здібностей і особистісних нахилів. Отже, допомога представникам студентської молоді у розкритті власного творчого потенціалу, виходячи із актуальних проблем України, виступає важливим державним, соціальним і педагогічним завданням.

Виконання цього завдання вимагає пошуку і реалізації теоретичних, навчально-методичних шляхів, які забезпечили б людині творчу самореалізацію в основних сферах її життєдіяльності. Саме тому серед механізмів виявлення і розвитку творчих обдарувань студентської молоді особливе місце належить літературно-мистецькій студії, що розглядається нами як культурно-мистецький осередок, основним завданням якого є виявлення творчого обдарованої студентської молоді та розвиток її творчого потенціалу засобами літературно-мистецької діяльності у позанавчальному виховному процесі.

Завдання факультативного курсу “Розвиток творчо обдарованої особистості студента у позанавчальній діяльності вищого навчального закладу” полягають у вихованні любові до українського та світового мистецтва, рідної мови та культури; усвідомленні студентами неповторності та унікальності кожної особистості; формуванні у студентів моральних ідеалів, естетичних смаків, національної самосвідомості; розкритті перед студентами важливості розвитку власного творчого потенціалу для майбутнього життя та професійної діяльності; допомозі у визначенні подальшої життєвої стратегії щодо розвитку власної літературно-творчої обдарованості; створенні емоційно-виховної ситуації, що вплине на формування у майбутніх спеціалістів практичних умінь міжособистісного спілкування з різними категоріями клієнтів, зокрема, творчо обдарованими дітьми та молоддю; розвитку вмінь застосування отриманих знань і навичок у різноманітних умовах соціально-педагогічної діяльності.

У процесі засвоєння матеріалу курсу студенти мають знати:

- зміст понять “творчість”, “творча особистість”;
- зміст поняття “творчо обдарована особистість” та її складових;
- літературні роди і види;
- основні відомості про прозу, поезію;

- головні ознаки поетичної мови, способи римування;
- особливості ліричної поезії, різновиди ліричних, ліро-епічних, ліро-драматичних творів;

- особливості виразного читання поетичних творів.

Після закінчення курсу студенти мають уміти:

- здійснювати групову та індивідуальну соціально-виховну, творчу роботу в літературно-мистецькій студії;

- створювати літературні твори на задану тему в певному літературному роді, жанрі тощо;

- проектувати, організовувати та проводити різноманітні форми виховної роботи художньо-естетичної спрямованості.

Студенти мають володіти навичками:

- виразного декламування літературних творів;

- написання сценаріїв творчих заходів, різноманітних видів малої прози, поетичних творів тощо;

- ораторського мистецтва;

- проведення інтерактивних технік тощо.

Факультативний курс “Розвиток творчо обдарованої особистості студента у позанавчальній діяльності вищого навчального закладу” включає 16 теоретично-практичних занять тривалістю 3-4 години кожне (курс розрахований на 60 годин).

Календарно-тематичне планування

№ п/п	Тема заняття	К-ть годин	Дата
1	Поняття про творчість. Творча діяльність спеціаліста в сучасному світі	3	
2	Поняття про творчо обдаровану особистість та основні складові творчої обдарованості особистості	3	
3	Філософсько-світоглядні показники діяльності особистості. Роль духовно-світоглядної сфери в творчому розвитку людини	3,5	
4-8	Інтелектуально-творчі якості обдарованої особистості. Знання особистості та їх значення в літературно-творчій діяльності	20	
9-10	Пам'ять та спостережливість в літературно-творчій діяльності. Поняття про сенситивність	7	
11-12	Асоціації, творча уява та фантазія в літературній творчості	8	
13	Оригінальність та інтуїція в літературній творчості	4	
14	Художньо-образне мислення в літературно-творчій діяльності	3,5	
15	Творчість видатних людей. Розвиток мотиваційної сфери особистості студента	4	
16	Емоційно-вольові, комунікативні якості особистості та їх роль у творчому розвитку	4	
	Всього	60	

Кожне заняття проводимо за таким орієнтовним планом:

I. Теоретичне заняття в аудиторії.

1. Вправи, спрямовані на створення працездатності на початку роботи групи.

2. Вступне слово керівника студії з теми заняття (на першому занятті пропонуємо кожному зі студентів для роботи на заняттях студії завести “Щоденник учасника літературно-мистецької студії”, в якому робити необхідні записи та виконувати запропоновані завдання).

3. Теоретична частина (лекція, лекція з елементами бесіди, бесіда, бесіда з елементами гри, повідомлення, диспут тощо).

4. Творчі вправи, завдання та психолого-педагогічні ігри, спрямовані на розвиток певних якостей, що розглядаються нами як показники в моделі творчо обдарованого студента, який займається літературною діяльністю (при необхідності).

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

II. Практичне заняття, спрямоване на розвиток певних якостей студента, включає в себе підготовку, організацію та проведення студентами-учасниками студії, як правило, літературно-мистецького заходу (вечора, зустрічі, конкурсу, виставки, усного журналу і т.п.). Примітка: практична частина заняття може проводитись в інший від теоретичної частини час.

Основні поняття курсу: творчість, творча діяльність, творча особистість, творчо обдарована особистість, література як вид мистецтва, духовність, світогляд, пам'ять, сенситивність, асоціативність, творча уява, фантазія, оригінальність, інтуїція, мотивація, вольові якості особистості, емоційна культура особистості.

ЗМІСТ КУРСУ:

Заняття 1. Поняття про творчість. Творча діяльність спеціаліста в сучасному світі

Мета заняття: ознайомити студентів з поняттями “творчість”, “творча діяльність”, розкрити значення творчості, творчої діяльності в житті сучасної людини, зокрема, студента, молодого спеціаліста.

Час проведення: 3 години.

Заходи: бесіда керівника студії; вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи; творче завдання, спрямоване на розвиток уявлень студентів про творчість; зустріч з відомим поетом.

I. Заняття в аудиторії.

1. Вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи.

Вправа “Знайомство”.

Учасники сідають по колу, керівник студії стоїть у центрі кола.

Інструкція. “Зараз у нас є можливість познайомитись один з одним. Зробимо це таким чином: той студент, який стоїть у середині кола (на початку це буду я), пропонує помінятися місцями (пересісти) всім тим, хто володіє певною ознакою. Цю ознаку він називає. Наприклад, я скажу: “Міняйтеся місця ті, хто має братів”, - і всі, хто мають братів, повинні помінятися місцями. При цьому той, хто стоїть всередині кола, повинен встигнути зайняти одне з місць, що звільнились, а той, хто залишається в центрі кола без місця, продовжує гру. Ми використаємо її для того, щоб краще пізнати один одного”.

Після завершення вправи керівник студії запитує учасників групи про їх самопочуття (задає питання типу: “Який Ваш настрій?”, “Як Ви себе відчуваєте?” і т.п.) і пропонує продовжити роботу. Як правило, ця вправа проходить весело, дозволяє зняти напругу, підняти настрій учасникам групи, активізувати їх увагу та творче мислення.

2. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція про творчість.

План

1. *Творчість, творча особистість в історії філософії, педагогічної думки (Арістотель, М. Бердяєв, Л. да Вінчі, Г.В.Ф. Гегель, А. Камю, Конфуцій, Платон, Г. Сковорода, З. Фрейд, Е. Фромм та ін.).*

2. *Сучасне розуміння творчості у філософії, психолого-педагогічних науках.*

3. Творча діяльність спеціаліста в сучасному світі.

4. Творча вправа “Намалюй творчість”, спрямована на розвиток уявлень студентів про творчість.

Ресурси: папір, ватман, кольорові олівці, фарби, пензлики.

Студенти отримують завдання від керівника студії намалювати, як вони уявляють, що таке творчість. Після закінчення виконання завдання відбувається обговорення та обмін думками.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): підготувати (із письмовим записом) розповідь про видатну людину, відому своїми творчими здобутками в літературі та мистецтві, використавши довідникову, науково-популярну, художню літературу.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): написати есе, в якому описати творчу діяльність добре знайомої людини (батьків, друга, подруги, діяча мистецтва тощо). Нагадуємо, що есе – це короткий нарис, який характеризується невимушеністю форми й містить особисті роздуми письменника, що не претендують на вичерпне розкриття теми.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): написати вірш про творчість.

Примітка: перед кожним заняттям вважаємо за доцільне нагадувати студентам слова К. Станіславського: “Вчіться на тому, що важке і не дається, а не на тому, що легко і саме собою приходить”.

II. Практичне заняття, спрямоване на ознайомлення з досвідом творчої діяльності видатної людини (творча зустріч з відомим поетом).

Мета заходу: ознайомлення з життєвим шляхом та досвідом творчої діяльності видатної людини, розвиток світогляду студентів.

Література:

1. *Антология мировой философии : у 4-х т. / [сост. первого тома и авт. вступит. статьи Соколов В. В. ; ред. коллегия Соколов В. В. и др.]. – М. : Мысль, 1969. – Т.1. Ч.1, Ч.2. – 1969. – 936 с.*

2. *Блюменкранц М. А. Конфуций: вчера и сегодня // Конфуций. Уроки мудрости: (сочинения) / М. А. Блюменкранц. – М. : ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, Харьков : Изд-во “Фолио”, 1999. – С. 5-14. – (Серия “Антология мысли”).*

3. *Ванцвайг П. Десять заповедей творческой личности / П. Ванцвайг ; [вступ. ст. В. С. Агеева ; пер. с англ. В. С. Агеева]. – М. : Прогресс, 1990. – 192 с.: ил.*

4. *Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.*

5. Платон. Пир // Древнегреческая философия: От Платона до Аристотеля: [пер. с лат. и древнегреч.] / Платон. – М. : ООО “Издательство АСТ” ; Харьков : “Фолио”, 2003. – С. 36-90.

6. Сковорода Г. С. Нарцисс. Разговор о том: познай себя / Григорий Сковорода ; пер. с укр. А. Н. Гордиенко // Сковорода Г. С. Сочинения. – Мн. : Современный литератор, 1999. – С. 26-63.

7. Сковорода Г. С. Разговор, называемый алфавит, или букварь мира / Григорий Сковорода. – М. : Мысль, 1973. – (Сочинения : в 2 т. / Г. С. Сковорода ; Т.1. – С. 412-461).

8. Сморгж Л. О. Філософія / Л. О. Сморгж. – К. : Кондор, 2004. – 416 с.

9. Татаркевич В. Історія шести понять: мистецтво, прекрасне, форма, творчість, відтворництво, естетичне переживання / Владислав Татаркевич ; [пер. з пол. В. Корнієнка ; ред. Л. Жупанська]. – К. : Юніверс, 2001. – 366 с.

10. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. – М. : Советская энциклопедия, 1983. – 840 с.

11. Хамітов Н. В. Історія філософії. Проблема людини / Хамітов Н. В., Гармаш Л. Н., Крилова С. А. ; під ред. Н. В. Хамітова. – К. : Наукова думка, 2000. – 271 с.

12. Шуцкий Ю. К. Китайская классическая “Книга перемен” // Конфуций. Уроки мудрости: (сочинения) / Ю. К. Шуцкий. – М. : ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, Харьков : Изд-во “Фолио”, 1999. – С. 429-905. – (Серия “Антология мысли”).

13. Энциклопедия афоризмов. Античность. Древняя Индия. Древний Китай. Библия. – Мн. : Современ. литератор, 1999. – 832 с.

14. Энциклопедия афоризмов: Средние века. Эпоха возрождения. Эпоха научной революции. Эпоха просвещения. Русская афористика от средневековья до Просвещения. – Мн. : Современный литератор, 1999. – 992 с.

Заняття 2. Поняття про творчо обдаровану особистість та основні складові творчої обдарованості особистості

Мета заняття: розкрити студентам зміст дефініції “творчо обдарована особистість”, порівняти з поняттям “творча особистість”, з’ясувати спільне і відмінне між ними, а також визначити основні складові творчої обдарованості.

Час проведення: 3 години.

Заходи: бесіда керівника студії; лекція “Творчо обдарована особистість. Основні складові творчої обдарованості”; вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи; творчі ігри та завдання, спрямовані на розвиток творчого мислення, світогляду особистості, зокрема, орієнтації студентів на позитивні морально-естетичні, духовні цінності; тематичний літературно-музичний вечір “Наша шана Вам, учителю!”.

I. Заняття в аудиторії.

1. Вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи.

Вправа “Творче знайомство”.

Учасники сідають по колу, керівник студії стоїть у центрі кола.

Інструкція. “У нас є можливість продовжити знайомство один з одним як з творчими особистостями. Зробимо це таким чином: той студент, який стоїть у середині кола (на початку це буду я), пропонує помінятися місцями (пересісти) всім тим, хто володіє ознакою, що пов’язана з мистецтвом та художньо-творчою діяльністю). Цю ознаку він називає. Наприклад, я скажу: “Міняйтеся місця ті, хто любить читати вірші Л. Костенко”, – і всі, кому подобається це робити, повинні помінятися місцями. При цьому той, хто стоїть всередині кола, повинен встигнути зайняти одне з місць, що звільнились, а той, хто залишається в центрі кола без місця, продовжує гру. Ми використаємо її для того, щоб краще взяти художньо-мистецькі уподобання один одного (Примітка: можна задавати тільки питання, пов’язані з мистецтвом та художньо-творчою діяльністю).

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Творче завдання “Порівняй творчу особистість та творчо обдаровану особистість”.

Ресурси: папір, ручки, олівці, фарби, пензлики.

Керівник студії пропонує учасникам заняття розділитись на дві (три чи більше) підгрупи в залежності від кількості учасників заняття. У підгрупі може бути до 5 чоловік. Одна (чи декілька) підгрупа отримує завдання намалювати, а потім визначити й записати, які якості притаманні творчій особистості, інша (чи декілька) – намалювати, визначити й записати, які якості притаманні творчо обдарованій особистості. Після закінчення часу, відведеного на виконання завдання, керівник студії пропонує студентам обмінятися думками, визначити спільне та відмінне в характеристиці творчої та творчо обдарованої особистості, зробити відповідні записи у щоденнику студійця.

4. Теоретична частина: лекція “Творчо обдарована особистість. Основні складові творчої обдарованості”.

План

1. Поняття творчо обдарованої особистості в науковій літературі.

2. Постановка проблеми творчо обдарованої особистості у психолого-педагогічній науці.

3. Основні складові творчої обдарованості (концепції К. Абульханової-Славської, А. Вишнякової, Дж. Гілфорда, Г. Костюка, В. Рибалки, Р. Семенової та ін.).

4. Спільне і відмінне в поняттях “творча особистість” і “творчо обдарована особистість”.

5. Творча вправа “Ідеальна людина”.

Ресурси: папір, ручки.

Інструкція: “Хай кожний із вас подумає над тим, які якості, з його точки зору, притаманні ідеальній людині (і, можливо, є у вас), обере одну із таких якостей і придумає коротке оповідання (можливо, пригадає історію з власного

життя), яке б несло інформацію про обрану вами якість. Інші учасники групи слухають ваше оповідання і намагаються здогадатися, про яку якість іде мова”. Після кожної розповіді кожного з учасників групи керівник студії запитує всіх, про яку якість іде мова. Після того, як учасники групи висловлять свої міркування, керівник заняття звертається до оповідача і просить його повідомити, яку якість він описав.

Ця вправа дозволяє учасникам групи краще пізнати один одного, розвиває творче мислення, активність, уяву, фантазію, навички літературно-творчої діяльності, крім того, розширює світоглядні уявлення студентів про високі морально-естетичні цінності.

6. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

7. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): написати есе “Мій найкращий друг”.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): придумати оповідання “Моє перебування в ідеальному місті”.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): написати вірш чи поему про вчителя.

II. Практичне заняття, спрямоване на розвиток світогляду особистості, зокрема, орієнтації студентів на позитивні морально-естетичні, духовні цінності (тематичний літературно-музичний вечір “Наша шана Вам, учителю!”).

Мета: розвиток світогляду студентів, навичок художнього декламування, виконавської майстерності, а також комунікативних та організаційних якостей.

Література:

1. Абульханова-Славская К. А. *Стратегия жизни / Ксения Александровна Абульханова-Славская.* – М. : Мысль, 1991. – 299 с.

2. Андреев В. И. *Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности: Основы педагогики творчества / В. И. Андреев – Казань : Издательство Казанского университета, 1988.* – 236 с.

3. Вайнцвайг П. *Десять заповедей творческой личности / П. Вайнцвайг ; [пер. с англ. ; вступ. ст. В. С. Агеева].* – М. : Прогресс, 1990. – 192 с.: ил.

4. Вишнякова Н. Ф. *Психологические особенности креативной одаренности / Н. Ф. Вишнякова // Обдарована особистість – пошук, розвиток, допомога : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 27-29 квітня 1998 р.* – К. : Гнозис, 1998. – С. 83-88.

5. Гурова Л. Л. *Когнитивно-личностные характеристики творческого мышления в структуре общей одаренности / Л. Л. Гурова.* – Режим доступу : <http://www.vorpsy.ru>

6. Даценко О. А. *Теоретические подходы к проблеме формирования самосозидающего типа творческой личности / О. А. Даценко // Методика организации научной работы с молодежью : материалы международного*

семинара, Кривой Рог, 26 октября 2001 г. – Киев : ЕУФІМБ, Ін-т журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2001. – С. 62-66.

7. Клепиков О. І. Основи творчості особи : навч. посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий. – К. : Вища шк., 1996. – 295 с.

8. Костюк Г. С. Учебно-воспитательный процесс и психическое развитие личности / Григорий Силович Костюк ; [под ред. Л. Н. Проколенко ; сост. В. В. Андриевская, Г. А. Балл, А. Т. Губко, Е. В. Проскура]. – К. : Рад. шк., 1989. – 608 с. – На укр. яз.

9. Кульчицька О. І. Складові біографії творця / О. І. Кульчицька // Обдарована дитина. – 1998. – № 3. – С. 27-31.

10. Моляко В. О. Психологічна теорія творчості / В. О. Моляко // Обдарована дитина. – 2004. – № 6. – С. 2-9.

11. Одаренные дети : [пер. с англ. / общ. ред. Г. В. Бурменской и В. М. Слуцкого ; предисл. В. М. Слуцкого]. – М. : Прогресс, 1991. – 376 с.

12. Перепелица В. П. Воспитание творческой активности студенческой молодежи средствами украинского музыкального фольклора / В. П. Перепелица, Р. И. Дзвинка // Розвиток творчої особистості в системі безперервної освіти : зб. наук. праць / редкол. В. В. Крижко, Г. І. Григоренко, Л. В. Григоровська, Р. Н. Ніколаєвська та ін. – Запоріжжя, 1995. – С. 36-44.

13. Полякова А. С. Влияние коллективной деятельности на развитие творческих способностей личности / А. С. Полякова // Талановита особистість: сім'я, школа, держава : матеріали доповідей та виступів на міжнародній наук.-практ. конференції, Київ, 11-15 травня 1994 р. / Ін-т педагогіки АПН України та ін. – К., 1994. – С. 34-36.

14. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посібник / В. В. Рибалка. – К. : ІЗМН, 1996. – 236 с.

15. Семенова Р. О. Лабораторія психології обдарованості інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України: теоретико-концептуальні підходи до розробки проблеми обдарованості й креативності / Р. О. Семенова // Обдарована особистість – пошук, розвиток, допомога : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 27-29 квітня 1998 р. – К. : Гнозис, 1998. – С. 19-26.

Заняття 3. Філософсько-світоглядні показники діяльності особистості. Роль духовно-світоглядної сфери в творчому розвитку людини

Мета заняття: ознайомити студентів з поняттями “філософське сприйняття дійсності”, “світогляд”, “духовність”, розкрити значення світогляду людини в її творчому розвитку.

Час проведення: 3,5 години.

Заходи: бесіда керівника студії; вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи; творчі завдання, спрямовані на розвиток духовно-світоглядних показників студента; бесіда з православним священником.

I. Заняття в аудиторії.

1. Творче завдання “Малюємо духовно-світоглядний стан сучасної молоді”, спрямоване на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток світогляду студентів.

Ресурси: великий лист ватману, фарби, пензлики, фломастери, кольорові олівці.

Інструкція. Учасники групи сідають по колу. Керівник студії: “Давайте всі разом намалюємо картину “Духовно-світоглядний стан сучасної молоді”. Я візьму лист ватману і намалюю на ньому щось, що частково розкриває зміст завдання. Потім передаю майбутню картину учаснику групи, що сидить справа від мене, який домальовує своє бачення завдання. Коли картина обійде всіх і повернеться до мене, почнемо її обговорення таким чином: студент, який перший робив малюнок, намагається охарактеризувати те, що зобразив керівник студії, наступний учасник групи (що сидить праворуч від цього студента), дає характеристику частини картини попереднього студента і т.д. Після того, як картина повернеться керівнику студії, кожний з митців розкаже нам, що він хотів показати своєю частиною картини”. Ця вправа розширює світогляд студентів, поглиблює філософське сприйняття молодими людьми дійсності, розвиває творчу уяву, навички індивідуальної вербальної творчості, вміння висловлювати свою думку, а також навички групової творчої діяльності.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: диспут “Що таке духовність?” (див. додаток А).

Мета: розвиток уявлень студентів про духовність, духовну сферу особистості, а також навичок художнього виразного декламування, аналітичного мислення, вміння вести конструктивний діалог, обґрунтовувати та відстоювати власну думку.

4. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

5. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): описати (письмово) враження від зустрічі із православним священником.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): описати (письмово) духовний стан героїв, зображених на картині української художниці Т. Яблонської “Хліб”.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): написати вірш на тему: “Духовність сучасної студентської молоді”.

б. Практичне заняття, спрямоване на розвиток духовно-світоглядної сфери особистості студента – бесіда з православним священником “Проблема духовності особистості в сучасному світі” (див. додаток Б).

Мета заходу – розширення уявлень студентів про духовність, а також значення духовної сфери особистості в її житті та творчій діяльності.

Література:

1. Андрущенко В. П. Педагогіка духовності: погляд за горизонти сучасного / В. П. Андрущенко // Педагогіка духовності: поступ у третє тисячоліття : матеріали міжнародної наукової конференції, 19 квітня 2005 р. / укл. Л. Л. Макаренко, О. П. Симоненко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – С. 3-6.

2. Осипова Т. Ю. Виховна робота зі студентською молоддю / [Т. Ю. Осипова, І. О. Бартенєва, О. О. Біла]. – Одеса : Фенікс, 2006. – 284 с.

3. Вітрила: творчий доробок клубу “*Gaudeamus*” / [упорядник І. Г. Карпова]. – Чернігів : РВВ ЧЮК: Юрист, 2002. – 88 с.

4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.

Заняття 4-5-6-7-8. Інтелектуально-творчі якості обдарованої особистості.

Знання особистості та їх значення в літературно-творчій діяльності

Мета занять: охарактеризувати інтелектуально-творчий критерій у моделі творчо обдарованого студента, а також якості, які відносимо до нього. Розкрити значення загальних та спеціальних (літературно-мистецьких) знань для літературної діяльності студента.

Час проведення: 20 годин (4 години на заняття).

Заходи: бесіди керівника студії; вправи, спрямовані на створення працездатності на початку роботи групи; творчі ігри та завдання, спрямовані на розширення загальних знань, знань у галузі літератури й мистецтва, а також словникового запасу студентів; практичні заняття: тематична година “Не оніміють душі наші”, присвячена вшануванню жертв Голодомору 1932-1933 років, літературно-мистецьке свято до Дня української писемності та мови „Весь світ у мові розмістився...”, літературна вікторина “Життєвий шлях Тараса Григоровича Шевченка”, літературно-музичний вечір, присвячений творчості Л. Костенко, тематична літературно-мистецька година “Лев Толстой і Чернігівщина” (до 180-річчя від Дня народження письменника).

Заняття 4

I. Заняття в аудиторії.

1. Вправа “Придумай антонім”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток словникового запасу студента.

Ресурси: гумовий м’ячик.

Інструкція. Учасники групи сідають по колу. Керівник студії: “Зараз ми будемо кидати один одному м’яч, називаючи при цьому якесь почуття чи стан, а, впіймавши м’яч, що нам кинули, будемо називати протилежне почуття чи стан. Наприклад, я кидаю м’яч Олі і кажу: “Добрий”. Оля, впіймавши м’яч, називає антонім - “злий” і сама, кидаючи м’яч іншому, називає почуття чи стан”. Наприкінці вправи методом обговорення визначаємо найбільш цікаві із запропонованих антонімів.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Анкета “Чи знаєте Ви, хто ці люди?” Мета анкетування: самоперевірка студентами знань персоналій літератури й мистецтва (див. додаток В).

4. Теоретична частина: бесіда з елементами гри “Знання і творчість” (див. додаток Д).

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

• Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): написати невеличкий нарис про події з вашого власного життя, використавши в ньому одне із народних прислів’їв про знання, з якими ви сьогодні ознайомились. Нагадуємо вам їх:

• Три світочі, що розвіюють морок: істина, природа, знання (ірландське прислів’я).

• Для власної думки три речі треба мати: розум, проникливість і знання (ірландське прислів’я).

• Пізнавай світ, доки живеш (перське прислів’я).

• Для всякого діла знання потрібні, а щоб знати, треба навчатись (перське прислів’я).

• Знання не меншає, коли ним ділишся (індійське прислів’я).

• Знання замолоду – мудрість на старість (англійське прислів’я).

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): написати оповідання, назва якого – один із крилатих латинських висловів, записаних вами на занятті, і розкрити зміст цього вислову в сюжеті твору.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): написати гумореску (в прозаїчній чи у віршованій формі), назва якої – одне з прислів’їв, записаних вами на занятті, і розкрити зміст цього прислів’я в сюжеті твору.

7. Практичне заняття, спрямоване на розвиток загальних теоретичних знань студентів – тематична година “Не оніміють душі наші”, присвячена вшануванню жертв Голодомору 1932-1933 років.

Мета заходу: розширення світогляду студентів, їх знань з минулого України, виховання патріотичних почуттів, розвиток емоційної сфери, навичок виразного художнього декламування.

Література:

1. *Англійські прислів'я та приказки : збірник / [перекл. з англ. Р. Доцента ; передм. Н. Жлуктечко]. – К. : Дніпро, 1980. – 174 с.*

2. *Андреев А. Л. Культурное пространство студента / А. Л. Андреев // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 55-65.*

3. *Індійські прислів'я та приказки: з хінді, бенг., пенджаб. та ін. мов / [упоряд., вступ. слово В. Баліна ; перекл. С. Наливайка ; іл. худож. М. Пшінки]. – К. : Дніпро, 1983. – 221 с.*

4. *Ірландські прислів'я та приказки / [перекл. з англ., упоряд., вступне слово Р. Доцента]. – К. : Дніпро, 1982. – 206 с.*

5. *Кіпень В. Українське студентство: на що орієнтуємося і що цінуємо? / В. Кіпень // Управління освітою. – 2001. – № 22. – С. 10.*

6. *Крючков А. И. Мировоззренческий портрет современного украинского студента / А. И. Крючков, Л. М. Крючкова // Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. Вісник ЧДПУ. – Чернігів, 2003. – Вип. 20: Серія: Філософські науки. – С. 71-76.*

7. *Перські прислів'я та приказки / [перекл. з фарсі, упоряд., вступ. слово О. Шокала ; іл. худож. О. Кошеля]. – К. : Дніпро, 1984. – 221 с.*

8. *Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента / М. А. Скок // Чернігівський державний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка. Вісник ЧДПУ. – Чернігів, 2002. – Вип. 11: Серія: Психологічні науки. – С. 128-132.*

9. *Соколов А. В. Ценностные ориентации постсоветского гуманитарного студенчества / А. В. Соколов, И. О. Щербакова // Социс. – 2003. – № 1. – С. 115-124.*

10. *Социология молодежи / [под ред. проф. Ю. Г. Волкова]. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2001. – 576 с.*

Заняття 5

I. Заняття в аудиторії.

1. Вправа “Чи знаєте ви абетку?”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, самоперевірку студентами своїх знань української абетки, а також розвиток словесно-логічної пам'яті, словникового запасу та асоціативного мислення студентів.

Ресурси: гумовий м'ячик.

Інструкція. Учасники групи сідають по колу. Керівник студії: “Я почну гру, кидаючи комусь із вас м'яч, назву іменник, який починається на літеру “а”. Той, хто отримує м'яч, повинен назвати слово-асоціацію, що виникло в нього у

відповідь на слово, яке прозвучало, але на літеру “б”. Назвавши слово, він кидає м’яч наступному гравцю, який повинен назвати слово-асоціацію на літеру “в” і т. д. Таким чином у нас наприкінці гри вийде ряд іменників, початкові літери яких і складають українську абетку. Наприклад, я кидаю м’яч Наташі і називаю слово “акваланг”. Наташа називає слово-асоціацію на літеру “б” - “басейн” і кидає м’яч наступному гравцю, який називає слово-асоціацію на “в” – “вода” і т. д.”.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція “Література як вид мистецтва. Літературні роди і види”.

План

1. *Художня література як вид мистецтва.*

2. *Художня література Стародавнього Світу (Китай, Індія, Греція, Рим).*

3. *Арістотель. “Поетика”.*

4. *Лірика, епос, драма.*

4. Завдання-тест “Перевір свої знання” (див. додаток Е).

Мета тесту: самоперевірка студентами загальних та спеціальних (з літературознавства) знань. Студенти відповідають на питання тесту з подальшим обговоренням у групі.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): написати замітку пізнавального характеру до студентської газети інституту.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): підготувати замітку пізнавального характеру до студентської радіогазети інституту.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): написати гумореску на тему “Навчання – світло, а нещасття – темрява”.

7. Практичне заняття, спрямоване на розвиток загальних теоретичних знань студентів – Літературно-мистецьке свято до Дня української писемності та мови „Весь світ у мові розмістився...”.

Мета: ознайомити студентів з висловлюваннями відомих поетів, письменників про мову; розширити загальні знання студентів про мову, виховувати патріотичні почуття, любов, повагу до рідної мови, розвивати комунікативні якості, навички виконавської майстерності (художнє декламування).

Література:

1. Арістотель. Поетика / Арістотель ; [пер. з давньогрец. Б. Ген ; вступ. стаття і комент. Й. У. Кобова]. – К. : Мистецтво, 1967. – 134 с.
2. Галич О. Теорія літератури / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв ; за наук. ред. Олександра Галича. – К. : Либідь, 2001. – 488 с.
3. Моклиця М. Основи літературознавства : посібник [для студентів] / М. Моклиця. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. – 192 с.
4. Робота літературної студії в школі (перший та другий рік занять) / [упорядник Г. Баран] // Українська мова та література. – 2008. – Число 29-32 (573-576). – С. 4-103.

Заняття 6

I. Заняття в аудиторії.

1. Творча вправа “Експерсія на вулицю Літераторів”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток словникового запасу студента, знань літературних термінів, творчої уяви, фантазії, асоціативного мислення.

Ресурси: гумовий м'ячик.

Інструкція. Учасники групи сідають по колу. Керівник студії: “Зараз ми з вами відправимось у прекрасне місто, яке називається “Творчість”. У ньому багато цікавих, красивих проспектів і вулиць, на яких живуть і працюють творчі люди різних спеціальностей. У цьому місті є, наприклад, Проспект інженерів та винахідників, вулиці художників і музикантів. Але ми з вами - на експерсії на вулиці Літераторів. Уявили? А тепер будемо кидати один одному м'яч, називаючи при цьому будь-який іменник, зміст якого пов'язаний з літературною творчістю жителів цієї чудової, сонячної вулиці. Наприклад, я кидаю м'яч Колі і кажу: “поет”. Коля, впіймавши м'яч, називає своє слово-асоціацію “вірш” і кидає м'яч Тані, яка, у свою чергу, називає слово-асоціацію “рима” і т.д. Наприкінці вправи методом обговорення визначаємо найбільш цікаві із запропонованих слів, що розкривають зміст літературної творчості.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція “Основні відомості про прозу. Літературна публіцистика”.

План

1. Проза як літературний жанр.
2. Мала проза: етюд, образок, новела, оповідання, нарис, есе (фейлетон, казка).
3. Середня проза: повість.
4. Велика проза: роман, епопея, дилогія, трилогія, тетралогія.
5. Жанри епічних творів.
6. Тема, ідея, композиція, сюжет твору.
7. Літературна публіцистика (журналістика, нарис, фейлетон, памфлет).

4. Творче завдання “Крилаті вислови”.

Мета: розширення знань з літературознавства, розвиток творчого, аналітичного мислення, навичок літературно-творчої діяльності.

Інструкція: Керівник студії звертається до учасників групи: “Досить часто у своїх літературних творах письменники й поети використовують фрази, що стали крилатими в українській літературній мові. Ось, наприклад, один із рубаїв В. Буденного:

Що має статись, що було, що є,

З чого життя складається моє -

Від альфи до омеги – все від Бога!

Та віру в себе він не роздає.

Зараз кожному з вас я роздам картки, на кожній з яких написано один із відомих в українській літературній мові крилатих висловів. Ваше завдання: 1) пояснити, що означає цей вислів, звідки він потрапив в українську літературну мову; 2) придумати (за 10 хв.) есе, в якому використати цей вислів”. Після закінчення терміну виконання завдання відбувається його обговорення.

На картках – наступні вислови:

- спочивати на лаврах;
- лебедина пісня;
- альфа і омега;
- випити чашу до дна;
- є ще порох у порохівницях;
- крапля камінь точить;
- Фортуна; колесо фортуни;
- яблуко незгоди;
- як швед під Полтавою;
- фарисеї;
- Стецько;
- останній з могікан;
- Мойсей;
- небо в алмазах;
- піддати анафемі;
- Потьомкінські села;
- Сізіфова праця;
- Синій птах;
- сіль землі;
- Іуда. Іудин поцілунок.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): підготувати невеличкі замітки про студентське життя до студентської газети інституту.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): підготувати невеличке есе до Дня соціального працівника.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): написати дружні шаржі на студентів - колег по студії інституту.

7. Практичне заняття, спрямоване на розвиток загальних теоретичних знань студентів: літературна вікторина “Життєвий шлях Тараса Григоровича Шевченка”.

Мета: розширення загальних знань студентів, розвиток їх комунікативних, мотиваційних якостей.

Література:

1. Буденний В. Й. *Життя у слові* : [поетичний збірник] / Василь Йосипович Буденний. – Чернігів : Сіверянська думка, 2002. – 122 с. – (Першотвір).

2. Галич О. *Теорія літератури* / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв ; за наук. ред. Олександра Галича. – К. : Либідь, 2001. – 488 с.

3. *Життєвий шлях Т. Шевченка* : [вікторина] // Шкільна бібліотека. – 2007. – №3. – С. 90-95.

4. Коваль А. П. *Крилаті вислови в українській літературній мові. Афоризми, літературні цитати, образні вислови* / А. П. Коваль, В. В. Коптілов. – К. : Вища школа, 1975. – 335 с.

5. *Робота літературної студії в школі (перший та другий рік занять)* / [упорядник Г. Баран] // Українська мова та література. – 2008. – Число 29-32 (573-576). – С. 4-103.

6. Шевченко Т. *Кобзар* / Т. Шевченко. – К. : Дніпро, 1972. – 584 с. – (Першотвір).

Заняття 7

I. Заняття в аудиторії.

1. Вправа “На одну літеру”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток зорової пам’яті та спостережливості. Інструкція: Керівник студії: “Я думаю, вам добре відомо, яку роль у розвитку літературно-творчих здібностей відіграють розвинені зорова пам’ять та спостережливість. Через декілька занять ми поговоримо про це докладніше, а зараз пропоную вам трохи пограти. Поки я дорахую до сорока, вам треба знайти в аудиторії й запам’ятати якомога більше предметів, що починаються на літеру “Д” та “С”, а потім по черзі будемо їх називати”.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція з елементами бесіди “Основи віршування”.

План

1. Головні ознаки поетичної мови: ритм, рима, стопи, строфи, розміри.
2. Рими.
3. Види рим.
4. Способи римування.
5. Цезура. Клаузула.

4. Творча гра – “У поетичній майстерні”.

Інструкція: Керівник студії: “Зараз ми з вами знаходимося у поетичній майстерні. Ми з вами – поети, які пишуть вірші будь-якими строфами та римами. Нас попросили написати вірші до ювілею відомого вчителя, до Дня студента, до Різдва, ну, і, звичайно, про кохання. То ж не гаємо часу, починаємо працювати. Писати вірші можна, використовуючи відомі вам віршовані розміри, рими та строфи. А на всю роботу нам – 20 хвилин”.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): спробуйте написати вірш хореем на тему: “Новий рік наближається”.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): спробуйте написати вірш ямбом на тему “Студентське життя”.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): спробуйте написати вірш на вільну тему однією із трискладових стоп.

7. Практичне заняття, спрямоване на розвиток загальних теоретичних знань студентів – літературно-музичний вечір, присвячений творчості Л. Костенко.

Мета заходу: розширення загальних знань студентів із сучасної поезії, ознайомлення з творчістю відомої поетеси України, розвиток навичок виконавської майстерності, виразного читання та декламування, а також комунікативних якостей, виховання поваги і любові до національної мови і культури.

Література:

1. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р. Т. Гром'як та ін.]. – [2-е вид., випр. і доп.]. – К. : Вид. центр „Академія”, 2007. – 752 с.
2. Менько С. Ліна Костенко : Життєвий портрет поетеси / С. Менько // Все для вчителя. – 2004. – № 34-35. – С. 10-18.
3. Моклиця М. Основи літературознавства : посібник [для студентів] / М. Моклиця. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. – 192 с.
4. Овдійчук Л. Ліна Костенко сьогодні й завжди / Л. Овдійчук // Укр. література в загальноосвітній школі. – 2003. – № 5. – С. 11-14.

5. Пометун О. Ліна Костенко : (народилась в 1930 році) : (Коротка біографія і твори текстів) / О. Пометун // Українська мова та література. – 2007. – №45-47 (грудень). – С. 16 - 19.
6. Робота літературної студії в школі (перший та другий рік занять) / [упорядник Г. Баран] // Українська мова та література. – 2008. – Число 29-32 (573- 576). – С. 4-103.
7. Салига Т. “Вольтова дуга” слова Ліни Костенко / Т. Салига // Дзвін. – 2008. – № 9. – С. 114-118.
8. Сидоренко Г. К. Як читати і розуміти художній твір : книга [для учнів] / Г. К. Сидоренко. – К. : Радянська школа, 1988. – 128 с.
9. Ткаченко А. Мистецтво слова: вступ до літературознавства : підручник [для студ. вузів з гуманіст. спец.] / А. О. Ткаченко. – [2-е вид., випр. і доп.]. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, 2003. – 448 с.

Заняття 8

I. Заняття в аудиторії.

1. Творча гра “Підбери риму”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток словникового запасу студентів, практичних навичок римування.

Ресурси: гумовий м’ячик.

Інструкція. Керівник студії: “Зараз ми з вами пограємо таким чином. Я назву слово, наприклад, “річка”, і кину м’яч Олі, яка, упіймавши його, повинна назвати слово, що римується з ним, наприклад, “стрічка”. (Нагадую вам, що рими бувають точними - коли всі звуки римованих складів збігаються: сліди - піди; неточною - коли збігаються лише деякі звуки: діти - квітень, блискавиці - криця). Можна називати слова як на точні, так і на неточні рими”.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція з елементами бесіди “Із секретів поетичної творчості. Ліро-епічні твори”.

План

1. *Поняття про лірику.*
2. *Особливості ліричної поезії. Ліричний образ, ліричний герой.*
3. *Різновиди ліричних творів: ода, послання, панегірик, хвалебна пісня, епіграма, елегія, романс, сонет, акростих, ідилія, поезія-медитація.*
4. *Жанри лірики.*
5. *Ліро-епічні твори: балада, дума, билина, байка, сатира, буколіка, співомовка, поема, віршований роман.*
6. *Ліро-драматичні твори: драматична поема, віршований діалог.*

4. Творче завдання - напишіть акростихи, використавши такі слова: “Україна, калина, літо, мова, казка”.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): 1) підготувати повідомлення на тему: “Видатні літературні діячі і Чернігівщина”; 2) підібрати слова, що римуються зі словами “підняти”, “зоря”, “ласка”, спробувати написати вірш, використавши ці слова.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): 1) написати три дружні шаржі на своїх колег по студії; 2) підібрати слова, що римуються зі словами “біль”, “дивитися”, “сумління”, “відчай”, спробувати написати вірш, використавши ці слова.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): написати акростих на вільну тему; 2) підібрати слова, що римуються зі словами “студент”, “ганятися”, “кохання”, “екзамен”, “зима”, спробувати написати вірш з цими словами.

7. Практичне заняття – тематична літературно-мистецька година “Лев Толстой і Чернігівщина” (до 180-річчя від Дня народження письменника).

Мета заходу: розширення світогляду, загальних теоретичних знань студентів, розвиток практичних навичок виконавської майстерності, виразного читання і декламування.

Література:

1. Антоновський А. Жив був художник один / А. Антоновський, Л. Данилевська // Деснянська правда. – 2001. – 2 березня.

2. Борок В. Мудрий вчитель і порадишник / В. Борок // Деснянська правда. – 1978. – 9 вересня.

3. Гусев Н. Н. Лев Николаевич Толстой : [материали к биографии с 1881 по 1885год] / Н. Н. Гусев. – М. : Наука , 1970. – 559 с.

4. Іванов А. Лев Толстой і наші земляки / А. Іванов // Деснянська правда. – 1988. – 9 вересня.

5. Крутікова Н. Є. Лев Толстой і українська література : до проблеми рос.-укр. зв'язків / Н. Є. Крутікова. – К. : Вид-во Акад. наук УРСР, 1958. – 73 с.

6. Лев Николаевич Толстой : [зборник статей и материалов / ред. Д. Д. Благой]. – М. : Акад. Наук СССР, 1951. – 708 с. : илл. + портр.

7. Леліков М. Він слави не шукав... / М. Леліков // Деснянська правда. – 1978. – 1 вересня.

8. Моклиця М. Основи літературознавства : посібник [для студентів] / М. Моклиця. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. – 192 с.

9. Робота літературної студії в школі (перший та другий рік занять) / [упорядник Г. Баран] // Українська мова та література. – 2008. – Число 29-32 (573-576). – С. 4-103.

10. Романіка М. Гість Івангорода / М. Романіка // Деснянська правда. – 1978. – 9 вересня.

11. Сапон В. Якось Лев Толстой зійшов на станції Плиски / В. Сапон // Деснянська правда. – 2000. – 2 березня.

12. Слава Вітчизни, гордість народу: До 150-річчя з дня народження Л. М. Толстого // Деснянська правда. – 1978. – 9 вересня.

13. Студьонова Л. Носій ідеалів добра / Л. Студьонова // Деснянська правда. – 1988. – 10 червня.

14. Тира Н. Не зраджувати свою віру і свої переконання / Н. Тира // Деснянська правда. – 1996. – 1 лютого.

15. Чернігівщина. Енциклопедичний довідник. Толстого Льва вулиця в Чернігові / [ред кол. А. В. Кудрицький (відп. ред.), А. Н. Близнюк, І. Л. Бутич та ін.]. – К. : “Українська Радянська Енциклопедія” імені М. П. Бажана, 1990. – С. 801-802.

Заняття 9-10. Пам'ять та спостережливість в літературно-творчій діяльності. Поняття про сенситивність

Мета занять: охарактеризувати якості пам'яті та спостережливості та їх значення для розвитку літературних здібностей творчо обдарованого студента.

Час проведення: 7 годин (3,5 години на заняття).

Заходи: бесіда керівника студії; вправи, спрямовані на створення працездатності на початку роботи групи; творчі ігри та завдання, спрямовані на розвиток пам'яті, спостережливості та сенситивності, екскурсія на виставку творчих робіт студентів індустріально-педагогічного факультету Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, екскурсії на виставки: творчих виробів студентів - учасників студії декоративно-ужиткового мистецтва інституту та персональну виставку творчих робіт керівника цієї студії О. Дідович (у рамках проведення Тижня декоративно-ужиткового мистецтва в інституті).

Заняття 9

I. Заняття в аудиторії.

1. Творча вправа “Запам'ятай образи”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток зорової пам'яті студентів.

Ресурси: таблиця з 16 малюнками (репродукціями картин відомих художників; картин-пейзажів; фотографій пам'яток архітектури, скульптури; малюнків, фото природних явищ).

Інструкція. Керівник студії звертається до учасників групи: “Зараз я покажу вам таблицю з 16 довільними (не пов'язаними асоціативно) образами. Протягом 20 секунд ви роздивляєтесь таблицю. Образи необхідно запам'ятати і протягом 1 хвилини записати, що ви запам'ятали. Ваше завдання полягає в тому, щоб за 20 секунд запам'ятати якомога більше образів. Оцінка результатів вашої роботи проходить за кількістю правильно відтворених образів. Норма – 6 правильних відповідей і більше”.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція з елементами бесіди “Наш оркестр почуттів”.

План

1. Пам'ять у психічному житті людини.
2. Роль пам'яті у психічному розвитку особистості.
3. Пам'ять як неодмінна складова професійної діяльності спеціаліста.
4. Види пам'яті та їх значення у літературно-творчій діяльності студента.
5. Спостережливість та її роль у літературно-творчому розвитку особистості. Тест "Чи спостережливі Ви?".

4. Вправа "Тренуємо пам'ять", спрямована на розвиток словесно-логічної пам'яті, творчої уяви та навичок вербальної творчості.

Ресурси: листки з надрукованими 25 словами, не пов'язаними за змістом, папір, ручки.

Інструкція. Керівник студії пропонує учасникам групи: "Протягом 1 хвилини – покладіть перед собою годинник – прочитайте 25 слів, закрийте слова листком паперу і за 3 хвилини запишіть у будь-якому порядку всі слова, які вам вдалося запам'ятати. Напишіть невеличке оповідання, включивши до нього слова, які запам'ятали".

Солома	Асфальт	Замок
Тисячоліття	Пароплав	Кіно
Потяг	Парфуми	Галерея
Гімалаї	Місяць	Кордильєри
Співачка	Нерухомість	Телевізор
Календар	Рослина	Чоловік
Перевал	Підліток	Автомобіль
Абстракція	Серце	Волосся
Букет		

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): Керівник студії: "Вашим домашнім завданням буде виконання творчої вправи "Опиши предмет". Покладіть перед собою на столі якийсь предмет, наприклад, м'яку іграшку "Ведмедик". Протягом 10 секунд подивіться на цей предмет, а потім накрийте листком паперу або газетою. А тепер спробуйте по пам'яті відтворити, якого кольору чи кольорів ця річ, з чого вона зроблена, які на ній є цікаві деталі і т.п. А тепер напишіть коротке оповідання "Біографія м'якого ведмедика". Не бійтесь фантазувати! Придумайте йому ім'я, біографію. А якого кольору очі у ведмедика? А вуха у нього великі чи маленькі? Можливо, він любить пити молоко? А, можливо, оця пляма у ведмедика на штанцях, бо він не дуже охайний? Це завдання індивідуального тренінгу допоможе вам розвинути вашу зорову пам'ять і

спостережливість, творчу фантазію, а також навички вербальної творчості, необхідні у вашій літературній діяльності”.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): Керівник студії: “Вашим домашнім завданням буде виконання творчої вправи “Речі на столі”. Покладіть перед собою на столі декілька дрібних речей (8-10: ручки, олівці, дискети, гребінець, серветка і т. п.). Протягом 10 секунд подивіться на предмети, запам’ятайте їх розташування і накрийте газетою. А тепер спробуйте по пам’яті відтворити, у якій послідовності лежать предмети, якого вони кольору, розміру, можливо, деякі з них мають запах і т.п. Потім ускладніть завдання, але для цього ви повинні виконувати його в парі з кимсь із членів студії. Попросіть його після того, як ви накрили речі газетою, поміняти їх місцями. Ваше завдання – розкласти речі у тій послідовності, як поклали ви їх спочатку. Після виконання вправи напишіть літературну казку “Пригоди домашніх речей”. Не бійтесь фантазувати! Наділіть речі, з якими працювали, рисами одухотвореної особи. Це завдання індивідуального (або в парі) тренінгу допоможе вам розвинути вашу зорову пам’ять, спостережливість, творчу фантазію, необхідні у вашій літературній творчості”.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): Керівник студії: “Вашим домашнім завданням буде виконання творчої вправи “Фотокореспондент”. Уявіть, що ви – фотокореспондент газети “...” (самі придумайте її назву, скажімо, “У сімейному колі” т.п.) і вам треба зробити знімки на тему “Сім’я”. Під час прогулянки чи просто, коли йдете кудись у справах, “сфотографуйте” об’єкти за вашою темою – маму з коляскою, закохане подружжя, а, можливо, стареньких дідуся і бабусю, які чемно ідуть поруч, підтримуючи один одного. Прийдіть додому і “проявіть” свої фото – відтворіть усе, зафіксоване вашою пам’яттю і спостережливістю. Опишіть “знімки” в деталях на письмі (зріст, одяг, його колір, міміку, жести та ін. деталі людей, яких ви “сфотографували”). Важко? Не можете пригадати якусь деталь? Значить, вам є, над чим працювати. Це завдання індивідуального тренінгу допоможе вам розвинути вашу зорову пам’ять, спостережливість, творчу фантазію, необхідні у вашій літературній творчості. До речі, напишіть ще й короткі вірші про побачені сюжети”.

7. Практичне заняття, спрямоване на розвиток пам’яті та спостережливості студентів – екскурсія на виставку творчих робіт студентів індустріально-педагогічного факультету Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (див. фото 1-3). (Примітка: це може бути екскурсія до художнього музею, на природу тощо).

Інструкція: перед початком екскурсії керівник студії пропонує студентам в процесі екскурсії звернути увагу на такі питання: скільки представлено робіт на виставці, які техніки декоративно-ужиткового мистецтва використані при виготовленні робіт, які вироби більше всього сподобались і т.п., а також описати свої враження від побаченого у вигляді оповідання, етюд, есе, вірша, поеми, замітки в студентську газету.

Література:

1. Гиппиус С. В. *Тренинг розвитку креативності. Гимнастика чувств* / С. В. Гиппиус. – СПб. : Речь, 2001. – 346 с.
2. Клепиков О. І. *Основи творчості особи : навч. посібник [для студентів вузів]* / О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий. – К. : Вища шк., 1996. – 295 с.
3. Сизанов А. *Тесты и психологические игры. Ваш психологический портрет* / А. Сизанов. – Мн. : Харвест, 2003. – 576 с.
4. Степанов О. М. *Основи психології і педагогіки : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]* / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Акаддемвидав, 2005. – 520 с.
5. *Цікаві бувальщини. Пригоди з життя видатних людей* / [зібрані й упорядкували І. Артемчук та Г. Григор'єв]. – [Вид. третє, доп.]. – К. : Дніпро, 1974. – 256 с.

Заняття 10

I. Заняття в аудиторії.

1. Вправа “Впізнай предмет”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток пам'яті на дотик та вміння визначати та описувати властивості предметів.

Ресурси: різноманітні предмети (гумовий м'ячик, помада, степлер, флакончик парфумів, м'яка іграшка і т. п.).

Інструкція: “Цю вправу проведемо, розбившись на пари. Один із партнерів зав'язує іншому очі і підносить до нього по черзі різні предмети, які той повинен вгадати і описати (м'який, приємний чи неприємний на дотик, твердий і т.п.). Через 5 хвилин, партнери, поміняйтесь ролями”.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція “Поняття про сенситивність”.

План

1. Поняття “сенситивність”.
2. Теорія сенситивності Г. Олпорта.
3. Сенситивність спостережливості та її роль у літературно-творчому розвитку студента.

Термін “сенситивність” походить від піздньолатинського терміну “sensitivus” – чуттєвий. З нашої точки зору, сенситивність тісно пов'язана із такими якостями, як спостережливість і пам'ять. Існує як мінімум два погляди до визначення поняття “сенситивність”. Багато авторів розглядають її як цілісну, загальну якість, як здатність передбачати почуття, думки і поведінку іншої людини. Інші автори віддають перевагу багатокомпонентній теорії. Г. Сміт виділив чотири компоненти сенситивності.

Сенситивність спостережливості – це здатність спостерігати (бачити і чути) іншу людину і одночасно запам'ятовувати, як вона виглядала і що говорила. При цьому спостерігають за:

1) мовленнєвими актами, їх змістом, послідовністю, інтенсивністю, спрямованістю, частотою, тривалістю, рівнем експресії, особливостями лексики, граматики, фонетики, інтонації та голосових якостей людини, що говорить, графічні прояви (почерк, малюнок);

2) виразними рухами (обличчя і тіла);

3) переміщення й пози людей, швидкість та напрям рухів;

4) тактильний вплив (доторкання, підтримуючі рухи) і т.п.;

5) запахи та локалізацію їх джерел і т.п.

Номотетична сенситивність визначається як здатність розуміти типового представника тієї чи іншої соціальної групи та використовувати це розуміння для передбачення поведінки інших людей, які належать до даної групи. Ідеографічна сенситивність – це здатність розуміти своєрідність кожної людини. Теоретична сенситивність – здатність вибирати і застосовувати теорії для більш точних інтерпретацій і передбачень почуттів, думок і дій інших людей.

Г. Олпорт описав вісім особистісних якостей, які необхідні для того, щоб гарно розбиратися в людях:

1. Досвід. Ця якість передбачає значний запас досвіду взаємодії з людською природою в різноманітних, подекуди заплутаних її проявах.

2. Схожість. Ця якість вимагає того, щоб людина, яка намагається робити судження про людей, за своєю природою була схожа на ту людину, яку вона хоче зрозуміти. Експериментальні дослідження довели, що ті, хто точніше оцінює якусь якість в людині, самі у великій мірі володіють цією якістю.

3. Інтелект. Дослідник Вернон встановив, що високий інтелект особливо характерний для тих, хто точно оцінює самих себе та незнайомих людей, але якщо оцінщики добре знайомі з тими, кого вони оцінюють, то досвід певною мірою може замінити видатний інтелект.

4. Глибоке розуміння себе. Правильне розуміння наших власних антисоціальних тенденцій, своєї непослідовності, власних складних мотивів, як правило, утримують нас від надмірно поверхових та спрощених суджень про людей. Погане розуміння власної природи буде автоматично перенесене на наші судження про інших.

5. Складність. Як правило, люди не можуть глибоко зрозуміти тих, хто складніше й витонченіше їх. Прямолінійний розум не має співчуття до хвилювань розуму культурного та всебічно розвиненого.

6. Відстороненість. Дослідження свідчать, що ті, хто гарно розбирається в людях, менш комунікабельні. Людина, яка не намагається постійно бути учасником певних подій, але залишається в стороні та спостерігає за ними, вірогідніше зможе зробити більш цінні судження.

7. Естетичні схильності. Естетичний розум завжди намагається проникнути у внутрішню притаманну об'єкту гармонію. Такий склад розуму необхідний новелісту чи біографу. При значному розвитку естетичного розуму він певною мірою може замінити обмеженість “досвіду”, “інтелекту”, “глибокого розуміння себе”, “подібності” та “складності”.

8. Соціальний інтелект. Ця якість не є обов'язковою. Досить часто романисти або художники нею не володіють. Разом з тим соціальний інтелект дозволяє висловлювати швидкі, майже автоматичні судження про людей.

Таким чином, сенситивність може розглядатись як здатність, що забезпечує відображення і розуміння, запам'ятовування та структурування соціально-психологічних характеристик людини і групи, а також прогнозування їх поведінки і діяльності.

З нашої точки зору, сенситивність грає важливу роль у розвитку літературно-творчих здібностей молоді, тому її розвиток розглядається нами як важлива умова загального творчого розвитку літературно-обдарованої молоді.

4. Творче завдання “Опиши стан”, спрямоване на розвиток сенситивності, а також навичок вербальної творчості.

Ресурси: папір, ручки.

Інструкція. Керівник студії: “Я думаю, ніхто не заперечить той факт, що письменник чи поет повинен мати гарно розвинену спостережливість і сенситивність, вміти спостерігати за навколишнім світом, настроями інших людей і, звичайно, “проникати” у їх внутрішній світ. Зараз я роздам вам картки, на яких написані ваші прізвища й імена (однієї людини на кожній картці). Далі робимо наступне: на рахунок “раз” (рахую я) ви почнете непомітно спостерігати за тією людиною, ім'я якої написано на вашій картці. Завдання кожному з вас – охарактеризувати зовнішність та внутрішній стан цієї людини, використовуючи в описі порівняння, метафори, алегорії, крилаті вислови тощо. Спробуйте проникнути у внутрішній стан того, про кого пишете, зрозуміти його, його внутрішні настрої, можливі хвилювання, переживання і т.п. На виконання завдання – десять хвилин. Після закінчення часу, відведеного на виконання завдання, прочитайте в групі ваші нариси і прокоментуйте їх, чи вірно відобразили стан один одного, що не відчули і т.п.”

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): поспостерігати (у гуртожитку, бібліотеці, на заняттях тощо) за колегою по групі і написати есе про нього.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): поспостерігати за кимось із близьких вам людей і написати про нього поезію в жанрі інтимної лірики.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): поспостерігати за змінами в природі протягом декількох тижнів і написати поезію-медитацію на тему “Скоро весна”.

7. Практичне заняття, спрямоване на розвиток спостережливості та сенситивності – екскурсії на виставки творчих виробів студентів-учасників студії декоративно-ужиткового мистецтва інституту та персональну виставку творчих робіт керівника цієї студії О. Дідович (у рамках проведення Тижня декоративно-ужиткового мистецтва в інституті) (див. фото 4-7). (Примітка: це

може бути екскурсія в картинну галерею, перегляд театрального спектаклю тощо).

Інструкція перед екскурсіями. Керівник літературно-мистецької студії: “Запам’ятайте свої враження, ті думки, емоції, настрої, які виникали у вас під час екскурсій. Оберіть будь-який виріб (картину і т.п.), який вам сподобався, запам’ятайте його назву і спробуйте “проникнути” у внутрішній стан, думки, світогляд, настрої, уподобання автора роботи. Опишіть свої міркування з цього приводу в есе “Мої враження від виставок (екскурсій, вистав тощо)”.

Література:

1. *Макишанов С. И. Психогимнастика в тренинге : каталог. Часть II / С. И. Макишанов, Н. Ю. Хрящева, Е. В. Сидоренко. – СПб. : Институт Тренинга, 1993. – 91 с.*

Заняття 11-12. Асоціації, творча уява та фантазія в літературній творчості

Мета заняття: розкрити студентам зміст понять “асоціація”, “асоціативне мислення”, “творча уява”, “фантазія”, показати їх зв’язок, роль у пізнавальній та творчій літературній діяльності та значення для літературно-творчого розвитку, удосконалення практичних умінь студентів.

Час проведення: 8 годин (4 години на заняття).

Заходи: бесіда керівника студії; вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи; творчі ігри та завдання, спрямовані на розвиток асоціативного мислення, творчої уяви, фантазії; екскурсія до музею природи (м. Київ), відвідування вистави “Про Федота-стрільця” за твором Л. Філатова у постановці студентів-акторів театральної студії інституту.

Заняття 11

I. Заняття в аудиторії.

1. Вправа “Придумай асоціацію”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток асоціативного мислення студентів.

Ресурси: Гумовий м’ячик.

Інструкція. Учасники гри сідають по колу. Керівник студії: “Зараз ми будемо кидати один одному м’ячик, називаючи при цьому будь-який іменник. Я почну гру. Наприклад, кидаючи м’яч Ганні, я називаю слово “гарбуз”, а Ганна, упіймавши м’ячик, називає іменник, що виник у неї за асоціацією зі словом “гарбуз”, наприклад, базар. Ганна кидає м’ячик наступному гравцю, називаючи свій іменник і т.д. Грати будемо швидко, не обдумуючи свою реакцію”.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: бесіда “Асоціації в художній літературі”.

План

1. *Поняття про асоціації.*

2. *Асоціативне мислення – важлива передумова пізнавальної мисленнєвої діяльності, художньої творчості (Арістотель, Фехнер, Вундт та ін.).*

3. *Значення розвитку асоціативного мислення творчо обдарованого студента в його літературно-творчій діяльності. І. Франко “Із секретів поетичної творчості”.*

4. Літературне змагання “Добери асоціативне поняття”, спрямоване на розвиток асоціативного мислення студентів.

Ресурси: картки зі словами-стимулами та асоціативними поняттями.

Інструкція. Керівник студії: “Зараз я роздам вам картки, на яких подані слова-стимули та асоціативні поняття. Ваше завдання полягає в тому, щоб якнайшвидше добрати до поданих слів-стимулів асоціативні поняття, що їм відповідають. Переможцем будемо вважати того, хто найшвидше і найточніше підбере пари”.

Слова-стимули: аварія, авторитет, анекдот, богатир, весілля, відпочинок, грубощі, груша, зуби, калина, камбала, насіння, мармур, морозиво, овес, парк, пісок, роль, сукня, хижак.

Асоціативні поняття: акула, каплі крові, дно, гарбуз, троянда, сміх, коса, курорт, десерт, театр, модниця, лікар, ліжко, характер, Хмельницький, свідок, начальник, подарунок, кінь, дерево.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): з якими поняттями асоціюються у вас слова: “друг”, “кефір”, “велосипед”, “клумба”, “батьки”, “двірник”, “студент”. Спробуйте скласти оповідання, використавши ці слова та їх асоціації.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): із поданих першого й останнього слів в асоціативному ряду визначте весь ряд. Наприклад, рослина - скло: рослина - поле - квіти - букет - ваза - скляна - скло.

Зорі - кава; рослини - сосиски; лампа - дощ; космонавт - завод. Придумайте есе з будь-яким асоціативним рядом слів.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): написати асоціативну поезію на тему: “Моє майбутнє”.

7. Практичне заняття – екскурсія до музею природи (м. Київ). (Примітка: це може бути екскурсія до історичного чи краєзнавчого музею).

Мета заняття: розвиток асоціативного мислення студентів, а також пам’яті, спостережливості, творчої фантазії та уяви, практичних умінь та навичок літературно-творчої діяльності.

Інструкція. Керівник студії: “Сьогодні ми з вами побуваємо в музеї природи м. Києва. Крім загальних знань про тваринний світ нашої планети, які ви отримаєте під час екскурсії, звертайте увагу на те, як розташовані зали в

музеї, які в ньому експонати, чи є в музеї живі тварини тощо. Після повернення з екскурсії пригадайте, що вам більше всього сподобалось і напишіть есе-фантазію на тему “Якби я” з використанням асоціативних рядів слів.

Література:

1. Буденний В. Й. *Життя у слові : [поетичний збірник]* / Василь Йосипович Буденний. – Чернігів : Сіверянська думка, 2002. – 122 с. – (Першотвір).
2. *Лекції по історії естетики* / [под ред. проф. М. Г. Кагана]. – Л. : Издательство Ленинградского университета, 1973. – Кн. 1. – 206 с.
3. Моклиця М. *Основи літературознавства : посібник [для студентів]* / М. Моклиця. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. – 192 с.
4. *Первомайський Л. Древо пізнання : [поезія]* / Леонід Первомайський. – К. : Радянський письменник, 1971. – 94 с. – (Першотвір).
5. *Робота літературної студії в школі (перший та другий рік занять)* / [упорядник Г. Баран] // *Українська мова та література*. – 2008. – Число 29-32 (573-576). – С. 4-103.

Заняття 12

I. Заняття в аудиторії.

1. Вправа “Завантажимо баржу”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток творчого мислення, уяви, фантазії, словникового запасу студентів.

Ресурси: гумовий м’ячик.

Інструкція. Учасники гри сідають по колу. Керівник студії: “Зараз ми з вами будемо займатися важкою фізичною працею – будемо завантажувати баржу. Зробимо це таким чином: я назву літеру алфавіту, скажімо “К”, і перший предмет на цю літеру (наприклад, каструля), який може бути завантажений на баржу, і кину м’ячик комусь з вас. Той, у свою чергу, називає свій предмет на цю літеру і кидає м’ячик наступному гравцю. Робити це будемо швидко, без затримки. Інколи я буду змінювати літеру. Маленьке застереження: не можна завантажувати баржу тим, що не може бути на ній перевезено, скажімо, комети чи космос, або, з точки зору гуманності – людей, наприклад, корейців чи китайців. Щоб вам легше було називати слова на певну літеру, уявіть листки з енциклопедії чи словника, де надруковані слова на цю літеру, або полиці магазинів, де продаються різні товари (кульки, костюми, крейда і т.п.)”.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція з елементами бесіди “Творча уява та фантазія у творчості літературного діяча”.

План

1. *Поняття уяви, творчої уяви.*
2. *Обговорення зі студентами репродукції гравюри А. Дюрера “Блудний син”.*
3. *Роль уяви в науковій та художній творчості.*
4. *Види уяви. Творча уява.*
5. *Художня, творча фантазія та її значення в літературно-творчій діяльності.*

4. Творча вправа “Ваша творча уява”, спрямована на оцінку творчої уяви та швидкості процесів мислення кількісним показником.

Ресурси: папір, олівці.

Інструкція. Керівник студії: “Після сигналу “Увага!” я назву і запишу на дошці три слова. Ваше завдання – якомога швидше написати найбільшу кількість осмислених фраз так, щоб в кожному з них входили всі три слова. Наприклад, якби я написав “сонце”, “дерево”, “листя”, можна було б об’єднати їх в таку фразу: “Кожний листочок дерева тягнувся до сонця і радів йому”.

Можливі й інші фрази. Кожну фразу треба писати з нового рядка. Коли я буду говорити: “Риска”, ставте помітну косу риску в тому місці, в якому вас застигне сигнал. Пишіть швидко, але звичайним почерком, щоб не важко було прочитати. Коли я дам команду: “Стоп!”, припиніть писати і перегорніть лист паперу”. Запустити секундомір, через п’ять хвилин дати команду: “Стоп!”.

Аналіз результатів. Ведеться спостереження за мімікою та поведінкою піддослідного. Шляхом опитування слід уточнити, які фрази писати легко, а коли важко було щось придумувати, що саме заважало.

Кожна фраза оцінюється за п’ятибальною системою: 5 – винахідлива оригінальна комбінація; 4 – правильне, логічне сполучення слів; 3 – мабуть, і так можливо; 2 – два слова зв’язані, а третє не логічно; 1 – беззмістовне сполучення слів. Ці показники можуть бути зведені до одного коефіцієнту творчої уяви, який дорівнює сумі виставлених балів, поділеної на кількість фраз, написаних за п’ять хвилин.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): покладіть перед собою декілька предметів (степлер, ножиці і т.п.). Визначте їх пряме призначення, а потім подумайте, яким чином вони можуть ще бути використані? Ваші асоціації запишіть. Викладіть свої роздуми у літературній казці “Пригоди степлера” або “Пригоди ножиць” і т.п. Назва казки “Пригоди ...” та її зміст визначається тим предметом, який ви обрали для виконання вправи.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): прочитайте вірш Т. Шевченка, намалюйте (фарбами, фломастерами, кольоровими олівцями тощо) художні образи, створені автором у поезії. Опишіть свої враження від поезії у невеличкому есе.

Т. Шевченко
За сонцем хмаронька пливе.
Червоні поли розстилає,
І сонце спатоньки зове
У синє море; покриває
Рожевою пеленою,
Мов мати дитину...
Очам любо... Годиночку,
Малую годину
Ніби сонце одпочине,
З Богом заговорить,
А туман, неначе ворог,
Закриває море
І хмароньку рожевую,
І тьму за собою
Розстилає туман сивий,
І тьмою німою
Оповиє тобі душу,
І не знаєш, де дітись.
І ждеш його, того світу,
Мов матері діти.
(Перша половина 1849 р., Кос-Арал).

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): прочитайте вірш А. Кримського, намалюйте (фарбами, фломастерами, кольоровими олівцями тощо) художні образи, створені автором у поезії. Що хотів цим твором сказати автор? Опишіть свої враження від поезії та її змісту у вірші.

А. Кримський
Горді пальми...Думні лаври...
Манячливий кипарис...
Океан тропічних квітів...
Ще й цвіте цитринний ліс...
Я хитнувся, бо наче впився,
З аромату тих квіток.
Аж погляну – коло пальми
Простий житний колосок.
– “Гей, земляче” – шепче колос,
Похилившись на стебло:
“Ми - чужі для цього раю, –
Що ж сюди нас принесло?”

7. Практичне заняття, спрямоване на розвиток спостережливості, творчої уяви, фантазії, навичок вербальної творчості – відвідування вистави “Про Федота-стрільця” за твором Л. Філатова у постановці студентів – акторів

театральної студії інституту (див. фото 8-9). (Примітка: це може бути відвідування молодіжного концерту, перегляд спектаклю місцевих театрів тощо).

Інструкція перед переглядом: уважно передивіться спектакль, звернувши увагу на режисуру, майстерність виконання ролей акторами, костюми, декорації. Що вам більше всього сподобалось? Чия гра принесла задоволення? Що не зовсім сподобалось? Опишіть свої враження від спектаклю в есе.

Література:

1. *Вайнцвайг П. Десять заповідей творческої личности / П. Вайнцвайг ; [пер. с англ. ; вступ. ст. В. С. Агеева]. – М. : Прогресс, 1990. – 192 с.: ил.*
2. *Роменець В. А. Психологія творчості / В. А. Роменець. – [2-ге вид, доп.]. – К. : Либідь, 2001. – 288 с.*
3. *Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : навч. посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Акадмедвидав, 2005. – 520 с.*

Заняття 13. Оригінальність та інтуїція в літературній творчості

Мета заняття: розкрити сенс дефініцій “оригінальність”, “інтуїція,” показати їх значення в літературно-творчій діяльності, спрямувати увагу на розвиток цих якостей під час заняття.

Час проведення: 4 години.

Заходи: бесіда керівника студії; вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи; творчі ігри та завдання, спрямовані на розвиток оригінального мислення студентів, а також вмінь вербалізувати внутрішній світ людей, літературно-музичний конкурс на краще виконання поетичних творів.

I. Заняття в аудиторії.

1. Творча вправа “Здогадайся”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також на розвиток інтуїції, розуміння внутрішніх емоційних станів учасників групи, навичок вербалізації (з письмовим описом) цих станів.

Ресурси: гумовий м’ячик.

Інструкція. Учасники гри сідають по колу. Керівник студії: “Наша гра буде проходити таким чином: всі учасники групи, залишаючись у колі, поділяються на пари. Члени кожної пари намагаються потайки спостерігати один за одним. Кидаючи один одному м’яч, будемо називати ім’я того, кому м’яч кидають. Той, хто отримує м’яч, приймає таку позу (з відповідною мімікою), яка відображає його внутрішній стан, а всі інші, відтворюючи цю позу, намагаються відчутти, зрозуміти внутрішній стан цієї людини. Слідкуємо, щоб м’яч побував у кожного гравця. Після завершення гри кожен з учасників повинен у зошиті записати емоційний стан свого партнера по парі та за допомогою творчої фантазії описати його, написавши етюд “Чому так?” (Нагадую вам, що етюд – це невеликий літературний твір, присвячений якому-

небудь окремому питанню. Йому притаманні стислість, змалювання якогось одного епізоду з життя героя або пейзажної замальовки, певна незакінченість сюжету).

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція з елементами бесіди “Оригінальність та інтуїція в літературній творчості. Мистецтво виразного читання. Особливості виразного читання поетичних творів”.

План

1. *Оригінальність – одна з головних умов художньої творчості.*

2. *Аналіз студентами віршів (студентська поезія) та визначення рівня їх оригінальності.*

3. *Тест дивергентного мислення Вільямса з подальшим аналізом результатів тестування студентів.*

4. *Роль інтуїції в художньому, літературно-творчому процесі, становленні творчо обдарованої особистості.*

5. *Мистецтво виразного читання.*

6. *Значення виразного читання в розвитку творчих якостей (зокрема, оригінальності) студента.*

4. Творче завдання, спрямоване на розвиток оригінального мислення студентів, а також розширення їх словникового запасу.

Ресурси: папір, ручки.

Інструкція. Керівник студії: “Прослухайте тавтограму І. Барана.

Терпкий тмин терли троє телят. Терка трапилася тупа. Телята тратили терпіння: терлося трудно. Телята тихцем тиццали тмин тім’ям. Тмін тішився: такий твердий, телята трудяться – туть тяжко. Такий тмінів трюк “таранив” телят. Телята трактували таку тиранію тверезо: тмін твердий, тупорилий, треба такого терти танком.

А тепер придумайте власні тавтограми на літери “М”, “Б”, “Р”, “В”, “П”, “Г”, “Д” (кожний учасник групи пише тавтограму на одну із запропонованих керівником студії літер). Головна умова - вони мають бути оригінальними, із чітким сюжетом”. Після завершення вправи всі учасники групи зачитують свої тавтограми, обговорюють їх, визначають їх сильні і слабкі сторони.

5. Творче завдання “Що ж хотів сказати Х. Бідструп?”, спрямоване на розвиток інтуїції, спостережливої сенситивності, творчої фантазії студентів, а також практичних навичок написання етюдів.

Ресурси: листки з ксерокопіями гумористичних карикатур Х. Бідструпа (див. додаток Ж), папір, ручки.

Інструкція. Керівник студії звертається до групи: “Перед вами – карикатури відомого датського карикатуриста Херлуфа Бідструпа. Це графічні замальовки різноманітних життєвих ситуацій. Кожна карикатура має свою назву, але вона від вас прихована. Ваше завдання (кожен з учасників групи отримує ксерокопію однієї карикатури) здогадатися, що ж цією замальовкою

хотів сказати відомий карикатурист і яку назву він їй дав. Напишіть етюд про побачене. Домисліть сюжет події, зображеній на карикатурі. Не бійтесь фантазувати! Ви здібні! Творіть!”

6. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

7. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості): зробіть вдома те, чого ви раніше ніколи не робили і напишіть коротке есе про це.

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): за час навчання в студії ви вже встигли познайомитись один з одним, пізнати звички, нахили, уподобання один одного. Вдома пригадайте це, а також, як поведив себе під час заняття один із учасників студії, і напишіть короткий нарис про нього, в якому спробуйте оцінити і передати внутрішній стан вашого колеги по групі: задоволення чи незадоволення від заняття, емоційність, його приховані почуття тощо.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): напишіть акростих на вільну тему. Основна умова – оригінальність.

8. Практичне заняття, спрямоване на розвиток оригінальності, творчої уяви при виконанні поетичних творів, навичок художнього читання (декламації) – літературно-музичний конкурс на краще виконання поетичних творів.

Інструкція: підготуйте декілька поетичних творів за власним бажанням, (по можливості – короткі відомості про автора), проявіть оригінальність при їх виконанні. Вітається виконання власної поезії, а також поетичних творів у музичному супроводі або покладених на музику.

Література:

1. Буяльський Б. Й. *Поезія усного слова: азбука виразного читання* / Б. Й. Буяльський. – К. : Рад. школа, 1990. – 255 с.

2. Вайнцвайг П. *Десять заповідей творчої особистості* / П. Вайнцвайг ; [пер. с англ. ; вступ. ст. В. С. Агеева]. – М. : Прогресс, 1990. – 192 с.: ил.

3. Вишнякова Н. Ф. *Психологічні особливості креативної одареності* / Н. Ф. Вишнякова // *Обдарована особистість – пошук, розвиток, допомога : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 27-29 квітня 1998 р.* – К. : Гнозис, 1998. – С. 83-88.

4. Выготский Л. С. *Воображение и творчество в детском возрасте* / Л. С. Выготский. – СПб. : Союз, 1997. – С. 93.

5. Галич О. *Теорія літератури* / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв ; за наук. ред. Олександра Галича. – К. : Либідь, 2001. – 488 с.

6. Калошина И. П. *Структура и механизмы творческой деятельности (нормативный подход)* / Инна Павловна Калошина. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1983. – 168 с.

7. *Капська А. Й. Виразне читання : навч. посібник [для студ. філол. фак. педінститутів спец. № 2102 “Укр. мова і література”] / Алла Йосипівна Капська. – К. : Вища школа, 1986. – 168 с.*

8. *Клепиков О. І. Основи творчості особи : навч. посібник [для студентів вузів] / О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий. – К. : Вища шк., 1996. – 295 с.*

9. *Княжук О. П. Роль інтуїції в становленні художньо талановитої особи / О. П. Княжук // Талановита особистість: сім'я, школа, держава : Міжнародна науково-практична конференція, Київ, 11-15 травня 1994 р. : тези доповідей та виступів. – К., 1994. – С. 138-140.*

10. *Психология одаренности детей и подростков / [под ред. Н. С. Лейтеса]. – М. : Издательский центр “Академия”, 1996. – 416 с.*

11. *Робота літературної студії в школі (перший та другий рік занять) / [упорядник Г. Баран] // Українська мова та література. – 2008. – Число 29-32 (573-576). – С. 4-103.*

12. *Роменець В. А. Психология творчості / В. А. Роменець. – [2-ге вид., доп.]. – К. : Либідь, 2001. – 288 с.*

13. *Тесты Вильямса. Тест дивергентного (творческого) мышления // Обдарована дитина. – 2004. – №5. – С. 32-35.*

Заняття 14. Художньо-образне мислення в літературно-творчій діяльності

Мета заняття: розкрити значення художнього образу в літературі й мистецтві та художньо-образного мислення митця в літературно-мистецькій діяльності.

Час проведення: 3,5 години.

Заходи: бесіда керівника студії; вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи; творчі ігри та завдання, спрямовані на розвиток художньо-образного мислення, літературно-мистецький вечір “Жінка в історії та мистецтві”.

I. Заняття в аудиторії.

1. Творча гра “Пишемо сценарій кінофільму”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток художньо-образного мислення студентів, зорової, словесно-логічної пам'яті, асоціативного мислення, творчої уяви, фантазії, навичок вербальної творчості.

Інструкція. Учасники гри сідають по колу. Керівник студії: “Ми з вами – відомі сценаристи, які пишуть сценарій фільму “Мореполавці”. Сценарій ми будемо писати, називаючи слова, кожне з яких відтворює певну життєву картину. Слово – це, начебто, назва картини, що виникає в нашій уяві. Тому треба спочатку побачити картину, а потім визначити її словом. При кожному повторі слів мисленнево прокручуйте кінострічку від початку до кінця і тільки тоді називайте слово, коли у вашій уяві з'явиться певна картина. Ніяких “незручних” слів, що начебто не вкладаються в загальний сюжет, не приймаємо, а намагаємося продовжити логічний ланцюжок слів-кадрів.

Отже, я називаю слово “мореполавці”, а Наташа, яка сидить зліва від мене, повторює це слово і називає те слово, яке відтворює картину, яку вона собі

уявила, скажімо “гавань” (всі студенти намагаються в цей час уявляти картини, викликані цими словами):

- Мореплавці...Гавань...

Михайло, який сидить праворуч, повторює ці слова і називає наступне, що виникло у нього за асоціацією з попередніми, тим самим розвиваючи сюжет:

- Мореплавці... Гавань... Корабель під парусами...

Так поступово накопичуються слова-кадри. Кожен із вас повинен повторити попередні, а потім назвати своє слово. Коли черга знову дійде до мене, ми по колу продовжимо в тому ж порядку писати сценарій кінофільму. Якщо ми гарно натренуємо свою пам'ять, то зможемо довести наш сценарій до ста кадрів... Додаються кадри кінофільму. Інколи зупиняємося: “Опишіть кадр “Гавань””.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція “Художній образ – основна форма мислення в мистецтві. Художній твір як основна форма буття в літературі”.

План

1. *Поняття художнього образу. Художній образ – основна форма мислення у мистецтві.*

2. *Ознаки художнього образу.*

3. *Художній твір як основна форма буття в літературі. Система образів художнього твору.*

4. Творче завдання: “Намалюємо художні образи творів А. Гринь, студентки нашого інституту”.

Ресурси: тексти віршів А. Гринь “Квітка”, “Королівна”, “СНІД – думки вголос”, “І пройде по битому склу”, “Прозора постать” (див. додаток 3), папір, фарби, пензлики, кольорові олівці, фломастери.

Мета: розвиток художньо-образного, асоціативного мислення студентів, їх творчої уяви і фантазії, вмінь визначати художній образ твору.

Інструкція: прочитайте поезії А. Гринь (кожний учасник студії отримує одну картку з текстом вірша), спробуйте зрозуміти поетичний образ, створений автором та намалюйте цей образ.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Перший рівень складності (розрахований на студентів із низьким рівнем творчої обдарованості: 1) спробуйте уявити, яку пісню і про що співає струмочок навесні і напишіть невеличке есе, в якому створіть художній образ струмочка; 2) відвідайте виставку “Мистецькому роду нема переводу” творчих виробів студентів – учасників студії декоративно-ужиткового мистецтва інституту у виставковому залі музею-заповідника М. Коцюбинського (див. фото 10) (примітка – або будь-яку виставку декоративно-ужиткового

мистецтва) та опишіть свої враження у есе, розкривши в ньому також художній образ одного з творчих виробів (за вибором).

Другий рівень складності (розрахований на студентів із середнім рівнем творчої обдарованості): 1) підготуйте короткі повідомлення про творчий шлях видатних діячів літератури й мистецтва; 2) відвідайте виставку творчих виробів студентів – учасників студії декоративно-ужиткового мистецтва інституту у виставковому залі музею-заповідника М. Коцюбинського на тему “Мистецькому роду нема переводу” та опишіть свої враження у нарисі.

Третій рівень складності (розрахований на студентів із високим рівнем творчої обдарованості): 1) напишіть есе, в якому створіть художній образ сьогодення; 2) відвідайте виставку творчих виробів студентів – учасників студії декоративно-ужиткового мистецтва інституту у виставковому залі музею-заповідника М. Коцюбинського на тему “Мистецькому роду нема переводу” та опишіть свої враження у вірші.

7. Практичне заняття, спрямоване на розвиток художньо-образного мислення студентів – літературно-мистецький вечір “Жінка в історії та мистецтві”.

Мета: розширення загальних знань студентів, розвиток художньо-образного мислення студентів, навичок виразного читання, художнього декламування.

Література:

1. Бех І. Д. Емоції в процесі морального виховання намолоді / І. Д. Бех // Початкова школа. – 1996. – № 10. – С. 8-11.

2. Борев Ю. Б. Эстетика : в 2-х т. / Ю. Б. Борев. – [5-е изд., допол.]. – Смоленск : Русич, 1997. – Т. 1. – 1997. – 576 с.

3. Галич О. Теорія літератури / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв ; за наук. ред. Олександра Галича. – К. : Либідь, 2001. – 488 с.

4. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В. С. Журавський. – К. : Видавничий дім “Ін Юре”, 2003. – 416 с.

5. Загарницька І. Художньо-естетичне виховання як чинник реалізації духовного потенціалу людини / І. Загарницька // Педагогіка духовності: поступ у третє тисячоліття : матеріали міжнародної наукової конференції, Київ, 19 квітня 2005 р. / укл. Л. Л. Макаренко, О. П. Симоненко. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – С. 109-113.

6. Отич О. М. Мистецтво у розвитку особистості / О. М. Отич // Развитие личности в поликультурном образовательном пространстве : Международный конгресс : сборник материалов – IV Славянские педагогические чтения. – Черкасы : Изд-во ЧПУ имени Богдана Хмельницкого, 2005. – С. 187-189.

7. Эстетика / [под ред. проф. В. А. Лозового]. – Сумы : Издательство “Университетская книга”, 1999. – 302 с.

Заняття 15. Творчість видатних людей. Розвиток мотиваційної сфери особистості студента

Мета заняття: ознайомити студентів з творчістю видатних діячів науки, літератури, мистецтва, розкрити значення мотиваційної сфери у творчому розвитку особистості.

Час проведення: 4 години.

Заходи: бесіда керівника студії; вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи; творчі ігри та завдання, спрямовані на розвиток мотиваційної сфери студента, творча зустріч з молодими поетами-бардами м. Чернігова.

I. Заняття в аудиторії.

1. Творча гра “Налаштування на творчі досягнення”, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи, а також розвиток аналітичного мислення, навичок колективної творчості в групі, мотиваційної сфери студентів, спрямованої на творчість та досягнення успіху.

Ресурси: гумовий м’ячик.

Інструкція. Учасники гри сідають по колу. Керівник студії: “Зараз ми з вами будемо кидати один одному м’ячик, називаючи при цьому якості творчої особистості, які допомагають їй досягти успіху в житті й творчій діяльності. Будемо слідкувати за тим, щоб м’ячик побував у кожного з гравців. Потім я змінюю завдання. Кидаючи один одному м’яч, будемо називати якості, які заважають особистості реалізовувати свої творчі обдаровання. Потім я ще раз змінюю завдання, і ми називаємо умови, які активізують мотивацію особистості до творчості. Найактивніші учасники гри отримають від мене невеличкі подарунки”. Після завершення вправи – обговорення і підведення підсумків, запис результатів гри, відзначення гравців, що взяли найактивнішу участь у грі й запропонували найцікавіші варіанти відповідей.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція з елементами бесіди “Мотиваційна сфера особи”.

План

1. *Поняття мотиваційної сфери особистості у психолого-педагогічній науці.*

2. *Мотивація творчої активності.*

3. *Структура мотивів за А. Маслоу.*

4. *Заслуховування коротких повідомлень студентів про творчий шлях видатних діячів літератури й мистецтва.*

5. *Проведення тестування студентів. Тест “Ви да Вінчі?” (див. додаток К).*

6. *Проведення діагностики студентів на мотивацію до успіху за методикою Т. Елерса.*

7. *Розвиток мотиваційної сфери особистості студента.*

4. Творче вправа “Охарактеризуй видатну людину”, спрямована на розвиток аналітичного мислення, навичок колективної творчості в групі, мотиваційної сфери студентів, спрямованої на творчість та досягнення успіху.

Ресурси: листи ватману, олівці, фломастери.

Інструкція. кожен з учасників групи називає прізвище видатного письменника, поета, композитора і т.п. (діяча в галузі літератури і мистецтва). Керівник студії записує прізвища на дошці. Потім група поділяється на дві підгрупи й обирає одну із персоналій, характеристику якої підгрупа буде давати. Кожна з підгруп отримує завдання намалювати на листі ватману обраного нею видатного діяча та записати якості цієї людини, які допомогли їй досягти значних успіхів у творчості. Після завершення вправи – обговорення і підведення підсумків.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Вправи, спрямовані на актуалізацію та розвиток мотиваційних якостей особистості (потреби у творчості, потреби у самореалізації, мотиву досягнення), рекомендовані нами для виконання студентами всіх рівнів творчої обдарованості.

Вправа “Позитивний настрій” (рекомендуємо вам якомога частіше виконувати цю вправу).

Інструкція. Часто ми не замислюємося над тим, чому та чи інша справа нам не вдається. Одна з причин цього – відсутність чіткої установки на успіх, внутрішні сумніви тощо. Вправа “Позитивний настрій” допоможе вам у позитивному налаштуванні на творчість та досягнення позитивних практичних результатів.

Кожного разу, виходячи на вулицю, налаштовуйте себе на позитив. Підніміть високо голову, вдихніть якомога більше повітря. Радійте сонячним променям (а, можливо, тихому, ласкавому дощику). Радісно вітайте друзів, знайомих, зичте всім доброго настрою. Не думайте про ворогів чи неприємних вам людей, а якщо вони зустрінуться вам, усміхніться і побажайте всього найкращого. Намагайтеся чітко усвідомити свої цілі, а потім впевнено ідіть до них. Думайте про свої грандіозні плани. Намалюйте в своїй уяві образ серйозної, відповідальної, наполегливої людини, якою б ви хотіли стати, яка впевнено іде до успіху. Підтримуйте постійну душевну рівновагу! Це значить – будьте радісними, впевненими у собі, правильно, доброзичливо думайте про себе та інших людей. А правильно думати - значить створювати. Головне - мати бажання створювати. Ні на секунду не сумнівайтесь, що ви – здібні і обдаровані, у вас є сила волі і бажання дійти до мети. Отже, відкиньте сумніви, вище піднесіть голову – ви можете досягти своїх цілей, ви можете стати творцем!”

Вправа “Успішна людина”.

Інструкція. Пригадайте випадки зі свого життя, коли ви досягали абсолютного успіху. Це не обов’язково має бути якимось визначним подією, навпаки, скажімо, вдала відповідь на екзамені або семінарі, раніше строку закінчена

певна, важлива для вас робота тощо. Пригадайте 3-4 таких випадки, запишіть їх в зошиті, а потім відмітьте ті якості і умови, що допомогли вам досягти успіху (обговорення вправи – на наступному занятті).

Вправа “Спілкуюсь з генієм”.

Інструкція. Уявіть собі, що ви знайомі з видатними особистостями – відомими письменниками, поетами, визначними музикантами тощо (можливо, серед ваших реальних знайомих є такі люди). Подумайте, які якості допомогли їм досягти значних успіхів. Запишіть ці якості. А тепер уявіть (і запишіть у зошиті), які б поради вони дали вам, для того, щоб ви реалізували себе як творчі особистості.

7. Практичне заняття, спрямоване на ознайомлення з діяльністю творчої молоді м. Чернігова та розвиток мотиваційної сфери студентів - творча зустріч з молодими поетами-бардами м. Чернігова (див. фото 11; додаток Л).

Мета: розширення світогляду, загальних знань студентів, розвиток їх мотиваційних, комунікативних, творчих якостей, навичок художнього декламування.

Література:

1. Клепиков О. І. *Основи творчості особи : навч. посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий. – К. : Вища школа, 1996. – 295 с.*

2. Музыка О. О. *Мотивація творчої обдарованості / О. О. Музыка // Обдарована дитина. – 2003. – №3. – С. 2-9.*

3. Райгородский Д. Я. *Практическая психодиагностика. Методики и тесты / Даниил Яковлевич Райгородский. – Самара : Издательский Дом “Бахрах-М”, 2002. – 672 с.*

4. *100 человек, которые изменили ход истории : еженедельное издание. Выпуск № 1. – 2008. – Леонардо да Винчи.*

Заняття 16. Емоційно-вольові, комунікативні якості особистості та їх роль у творчому розвитку

Мета заняття: розкрити значення емоційно-вольової сфери, комунікативних якостей в розвитку творчої обдарованості студента, а також його літературній творчості.

Час проведення: 4 години.

Заходи: бесіда керівника студії; вправа, спрямована на створення працездатності на початку роботи групи; творчі ігри та завдання, спрямовані на розвиток емоційно-вольових, комунікативних якостей особистості, літературно-музичний вечір “Любов – найбільша на Землі Краса!”.

I. Заняття в аудиторії.

1. Вправа “Зичу вам добра”, спрямована на розвиток комунікативних якостей студентів, створення працездатності на початку роботи групи, а також позитивного емоційного клімату в групі.

Ресурси: гумовий м’ячик.

Інструкція. Керівник студії звертається до учасників групи: “Сьогодні ми почнемо нашу роботу з привітання один одного. Кидаємо м’ячик один одному і при цьому, той, хто кидає м’ячик, висловлює своє побажання (нагадую, основна тема побажань – зичу вам добра) тому, кому кидає. Той, у свою чергу, висловлює побажання наступному учаснику групи, якому кидає м’ячик. Слідкуйте за тим, щоб м’ячик побував у кожного з гравців”.

2. Перевірка домашнього завдання. Вступне слово керівника студії з теми заняття.

3. Теоретична частина: лекція з елементами бесіди “Емоційно-вольові, комунікативні якості особистості та їх роль у розвитку творчої обдарованості особи”.

План

1. *Поняття емоційної сфери особистості. “Емоції”, “почуття”.*

2. *Основні емоційні стани. Завдання студентам: “Описати емоційні стани героїв карикатур Х. Бідструпа” (див. додаток М).*

3. *Значення емоційної сфери особистості студента в розвитку його творчої обдарованості, естетичної культури.*

4. *Вольові якості особистості в розвитку її творчого потенціалу.*

5. *Тест “Чи вольова ви людина?” (див. додаток Н). Розвиток вольової сфери особистості студента.*

6. *Тест “Чи комунікабельні ви?” (див. додаток П). Комунікативні якості особистості у розвитку її творчого потенціалу.*

4. Творча вправа “А до чого тут Вінні Пух?”, спрямована на розвиток емоційно-вольових якостей, а також нестандартного мислення (креативності), оригінальності, творчої уяви, фантазії.

Ресурси: гумовий м’ячик.

Учасники гри сідають по колу.

Інструкція. Керівник студії: “Зараз ми з вами відправимось у цікаву подорож, ну, скажімо, до Києва. Кому я кину м’ячик, почне описувати, як починається наша подорож. Після декількох речень цей учасник групи кидає м’яч наступному гравцю, і той повинен продовжити розповідь. Я по ходу гри буду задавати оповідачам раптові питання, наприклад: “А до чого тут Вінні Пух? або “А навіщо нам телевізор?” і т.п. (вони спрямовані на розвиток творчої уяви та оригінального мислення студентів). Учасник гри, якому задається це питання, не повинен відповідати “не знаю”.

Такі запитання “ламають” стереотип відповіді, примушують учасників гри фантазувати, проявляти силу волі, винахідливість, оригінальність, тим самим розвивати творче мислення. Раптові питання задаються, коли студент описує, скажімо, своє внутрішнє бачення картини, що описується. Наприклад, керівник студії задає раптове питання: “А як справи у Ольги Петрівни?” Учасник гри гадки не має, хто така Ольга Петрівна, але він повинен підтримати розмову і придумати відповідь: “Вона у відрядженні”. “А ви звідки знаєте?”, – продовжує запитувати керівник студії. “Так вона мені сама по мобільці дзвонила”, – не

здається студент”. Будь-який учасник гри повинен бути готовим не лише почути запитання у будь-який момент, а й миттєво відреагувати правдивою відповіддю на будь-яке запитання.

5. Звіт кожного учасника групи про свої враження від заняття та роботу в групі.

6. Домашнє завдання.

Вправи, спрямовані на актуалізацію та розвиток емоційно-вольових, комунікативних якостей особистості рекомендовані нами для виконання студентами всіх рівнів творчої обдарованості.

Вправа “Позитивне емоційне налаштування”.

Ні для кого не секрет, що від нашого емоційного стану (задоволення чи незадоволення чимось, радості, суму тощо) залежить загальне самопочуття, спілкування з оточуючими, якість виконання певної роботи. Вдома (коли дозволяє час) виконуйте вправу “Позитивне емоційне налаштування”. Для цього включіть тиху, приємну музику, сядьте зручно, заплющити очі, уявіть, що ви, скажімо, на березі океану (місце вашого спокійного перебування і прогулянки десь ви вибираєте самі). Добре роздивіться берег, камінці на ньому, підійдіть до води, помилуйтеся її прозорістю, прислухайтеся до ласкавого шепотіння хвиль... . А тепер візьміть папір, кольорові олівці, фломастери чи фарби (які ви підготували заздалегідь) і намалюйте ваші враження від уявного побаченого, а потім напишіть есе чи вірш, в якому опишіть їх. Не бійтеся показати всім свої емоції, внутрішній стан, вихлюпніть свої почуття на папері. Виконуйте цю вправу якомога частіше, кожного разу змінюючи уявне місце вашої прогулянки наодинці чи, скажімо, з близькою вам людиною, друзями.

Вправа “Примусь себе”.

Мисленнєво проаналізуйте свої негативні принципи і звички (лінощі; не завжди виконання обіцяного; невиконання вчасно того, що заплановано; небажання прибирати за собою і т.п.), запишіть їх у зошиті. Складіть робочий план на найближчий тиждень. Кожного дня, як тільки перед виконанням певної роботи у вас виникне почуття лінощів, примусьте себе виконати те, що було заплановано раніше. Постійно думайте про те, що своєчасно виконана робота, своєчасно відправлений лист, гарно прибрана кімната чи квартира, своєчасне виконання доручень рідних, друзів тощо підвищить ваш життєвий тонус, позбавить можливих конфліктів з оточуючими, покращить настрій, посилить впевненість у собі. Намагайтеся постійно контролювати себе й уникати появи лінощів у кожній своїй діяльності.

Вправа “Доброго здоров’я всім!”.

Спробуйте під час пішохідної подорожі на навчання, денної прогулянки вітатися з усіма людьми, які вам зустрічаються, вітаючи їх фразою “Доброго вам здоров’я”, або “Всього вам найкращого!” і т.п. Не думайте про те, що подумують чи скажуть про вас люди. Головне – ви повинні подолати в собі бар’єр до спілкування, випромінювати доброзичливість і чемність. Цю вправу краще виконувати в парі з колегою по групі. Повторюйте цю вправу частіше.

7. Практичне заняття, спрямоване на розвиток емоційності студентів, а також їх комунікативних якостей, патріотичних почуттів, навичок декламування – літературно-музичний вечір “Любов – найбільша на Землі Краса!”.

Література:

1. *Вікова психологія* / [за заг. ред. [і з передмовою] д.чл. АПН СРСР Г. С. Костюка]. – К. : Рад. школа, 1976. – 269 с.
2. *Виховна робота зі студентською молоддю* / [Т. Ю. Осипова, І. О. Бартенєва, О. О. Біла]. – Одеса : Фенікс, 2006. – 284 с.
3. *Клепиков О. І. Основи творчості особи : навч. посібник [для студентів вищих навчальних закладів]* / О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий. – К. : Вища школа, 1996. – 295 с.
4. *Клименко В. В. Механізми розвитку творчості* / В. В. Клименко // *Обдарована дитина*. – 2003. – №1. – С. 2-11.
5. *Сизанов А. Тесты и психологические игры. Ваш психологический портрет* / А. Сизанов. – Мн. : Харвест, 2003. – 576 с.
6. *Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : навч. посібник [для студентів вищих навчальних закладів]* / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Акакадемвидав, 2005. – 520 с.
7. *Цікаві бувальщини. Пригоди з життя видатних людей* / [зібрані й упорядкували І. Артемчук та Г. Григор'єв. – [Вид третє, доп.]. – К. : Дніпро, 1974. – 256 с.

При розробці творчих завдань, вправ, психолого-педагогічних ігор нами використані методики С. Гіппіуса, І. Періг, А. Сізанова, Н. Хрящової, адаптовані нами до вимог наших завдань:

1. *Гиппиус С. В. Тренинг развития креативности. Гимнастика чувств* / С. В. Гиппиус. – СПб. : Речь, 2001. – 346 с.
2. *Психогимнастика в тренинге : каталог [220 упражнений для развития способностей]* / [под ред. Н. Ю. Хряцовой]. – СПб. : Речь: [Инс. Тренинга], 2000. – 250 с. – (Психологический тренинг).
3. *Сизанов А. Тесты и психологические игры. Ваш психологический портрет* / А. Сизанов. – Мн. : Харвест, 2003. – 576 с.
4. *Періг І. М. Тренінгова методика розвитку творчості студентів природничонаукових спеціальностей* / І. М. Періг // *Практична психологія та соціальна робота*. – 2006. – № 10. – С. 45-50.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Асоціативність (асоціація) – зв'язок між елементами психіки, за якого поява одного елемента в певних умовах викликає появу іншого, з ним пов'язаного; суб'єктивний образ об'єктивного зв'язку між предметами і явищами.

Вольові якості особистості – відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні утворення, що засвідчують досягнутий особистістю рівень свідомої регуляції поведінки, її влади над собою.

Діяльність творча – такий процес творчості, у результаті якого з'являється новий творчий продукт, що може мати характер об'єктивної чи суб'єктивної новизни.

Духовність – гармонійна єдність релігійного, морального, естетичного, інтелектуального й емоційного компонентів розвитку особистості. Це індивідуальна вираженість у системі мотивів особистості двох фундаментальних потреб: ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти “для інших”.

Емоційна культура особистості – розвиненість почуттів, здатність оптимально управляти своїми емоціями.

Інтуїція – процес безпосереднього одержання знання за допомогою цілісного схоплення проблемної ситуації без дискурсивного його виведення й доведення.

Література – один із видів мистецтва, специфікою якого є відтворення життя засобами слова, тобто словесними художніми засобами.

Мотивація – система мотивів, або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки.

Оригінальність – морально-психологічна риса особистості, означає її несхожість на інших, неповторність, самотність духовного світу. Оригінальність – індивідуальна риса, яка характеризує здатність до творчості, до нового, незвичного, такого, що не зустрічалось раніше в змісті людського пізнання і практичної діяльності.

Пам'ять – процеси запам'ятовування, зберігання, відтворення і забування індивідом його попереднього досвіду.

Світогляд – форма суспільної самосвідомості людини, через яку вона сприймає, осмислює та оцінює навколишню дійсність як світ свого буття й діяльності, визначає і сприймає своє місце і призначення в ньому. У світогляд входять узагальнені уявлення про світ і саму людину, про спрямованість ходу подій у світі, про смисл людського життя, історичну долю людства тощо, а також система переконань, принципів та ідеалів.

Сенситивність – (лат. “sensitivus” – чуттєвий) – цілісна, загальна якість особистості, здатність передбачати почуття, думки і поведінку іншої людини.

Творча активність – комплекс інтелектуальних і особистісних особливостей індивіда, що сприяють самостійній постановці проблем, народженню значної кількості оригінальних ідей і нешаблонному їх вирішенню.

Творча особистість – поняття, співзвучне з актуальною обдарованістю, яке доцільно використовувати для означення “діяльної особистості”.

Творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення. Це діяльність, метою якої є вихід за межі усталеного і звичного, стандартного і стереотипного, буденного і дріб’язкового, орієнтація на позитивні цінності і реалізація свого потенціалу, що дозволяє індивіду включатись в історичний процес як його ініціативному учаснику.

Творчо обдарована особистість – особистість, яку слід розглядати в контексті потенційної обдарованості, тобто творчого потенціалу людини, її творчих задатків, які, реалізуючись у процесі творчої діяльності, дають можливість говорити про рівень творчої обдарованості, її актуалізацію і, відповідно, існування творчої людини.

Фантазія (уява) – процес створення нових образів на основі пережитого; це суто людська психічна властивість, необхідний компонент творчої діяльності.

Художній образ – основна форма мислення у мистецтві; конкретизована і водночас узагальнююча картина дійсності, що створена за допомогою домислу й має естетичне значення.

Додатки

Додаток А

Диспут “Що таке духовність?”

Вступне слово керівника студії: Розвиток творчих потенцій людини, і, зокрема, студента у великій (якщо не сказати у визначальній) мірі залежить від рівня сформованості духовної сфери особистості, яка є, з нашої точки зору, тим своєрідним світоглядно-моральним стрижнем особистості, що визначає як її спрямованість у цілому, так і творчу реалізацію зокрема.

В умовах існування сучасних моральних проблем в суспільстві необхідно надавати допомогу молоді у подоланні її духовної слабкості, розгубленості, а часто і морального нігілізму. З цього приводу відомий український філософ, академік В. Андрущенко слушно вказує, що шлях до людини “проходить через її духовне зростання, результатом якого має стати внутрішнє розуміння її (людини) духовної тотожності з Великим Космосом, Людством у всіх його цивілізаційних вимірах”.

Саме тому кожна людина, **націлена на досконалість, творчу реалізацію**, повинна працювати над розгортанням власної духовності. У трактуванні сучасної педагогіки духовність – це “одна з найголовніших потреб життя, свідоме єднання з Богом, абсолютними цінностями, спроможність єднання з кожною живою істотою, зростання на основі покаяння”, це “...така організація навчально-виховної роботи педагогічного спілкування в школі та навчальних закладах, котра базується на позиції ціннісної свідомості, ціннісної поведінки у всіх формах людських відносин: моральних, політичних, релігійно-естетичних, художніх, інтелектуально-пізнавальних, мотиваційно-оцінних, але особливо суттєво у сфері моральних та ціннісних відносин”.

Питання для обговорення на диспуті:

1. Що, з вашої точки зору, слід розуміти під поняттям “духовність”?
2. Чи згодні ви з тим, що сучасне українське суспільство знаходиться в стані глибокої духовної кризи? Якщо так, то в чому це проявляється? Наведіть приклади.
3. Чи вважаєте ви, що в сучасних навчальних закладах повинні бути введені курси на зразок “Православна етика”, “Закон Божий” і т.п.?
4. Чи повинні ці курси бути обов’язковими в навчальній програмі, чи вивчатися лише за бажанням батьків або ж учнів чи студентів?
5. Чи обов’язково духовна людина є віруючою людиною?
6. Чи обов’язково людина – носій високої духовності (учений, діяч літератури, мистецтва і т.д.) повинна бути віруючою людиною?
7. Якими якостями має володіти духовна особистість?
8. Чи може бути, з вашої точки зору, низька духовність? Наведіть приклади прояву в поведінці відомих історичних діячів високої та низької духовності.

9. Чи повинно сучасне українське суспільство орієнтуватись на духовні, релігійні традиції, що склалися в історії українського народу?

10. Чи згодні ви з тим, що духовність - це завжди релігійність?

Отже, проблема духовності, збереження високих морально-естетичних ідеалів виступає сьогодні не лише однією з найболючіших, а й найактуальніших проблем не лише українського суспільства, а й світового співтовариства в цілому. Саме тому **важливим завданням сучасної вищої школи** є допомога студентам у становленні їх як особистостей з високою духовністю. Вищі навчальні заклади повинні створити умови для постійної праці душі, духовного зростання молоді. Саме праця душі покликана сприяти зародженню й прояву совісті, особистої відповідальності за власну долю, долю близьких і незнайомих людей. Тому педагоги повинні допомогти студентам у вдосконаленні власного духовного досвіду, усвідомленні, що ж це таке – “Я”. Отже, розвиток духовності особистості неможливий без адекватно сформованої самооцінки, потреби в саморозвитку, продуктивного міжособистісного спілкування у відповідності з власними духовними потребами. Слід завжди пам’ятати, що духовність студента нерозривна з його творчою діяльністю.

Яскравий приклад цьому – збірка студентських літературних творів “Вітрила” ЧДПСТП (Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці), де вміщені вірші, оповідання, твори-есе наших студентів. Вона не лише виявляє здібності й захоплення студентів, творче сприйняття ними світу, багатство художніх образів, через які вони відображають навколишній світ, а й свідчить про високі духовні якості наших студентів, про те, що вони глибоко замислюються над проблемами існування сучасного світу, сенсу людського життя, а у своїй творчій діяльності орієнтуються на високі духовні, морально-естетичні цінності – любов до Батьківщини, мальовничої української природи, дружбу, кохання, порядність, любов до найдорожчої в світі людини - мами. Зокрема, прикладами цього є поезії І. Бородіної “Я хочу зрозуміти”, “Заради чого ми на світі?”, Ю. Волкової “Все для тебе”, О. Синько “Чуєте, зорі!”, О. Хиценка “До поколінь” та ін. (студенти декламують вірші із студентської поетичної збірки “Вітрила”).

І. Бородіна

Я хочу зрозуміти

Я хочу зрозуміти,
Збагнути істину одну:
Невже, щоб когось підкорити,
Треба влаштувати війну?

Все людство хоче миру,
Добра і щастя на землі.
А хтось он знов підклав тротилу -
І враз поменшало в сім’ї.

І тому хочеться кричати,
Благати: “Людство, зупинись!
Поглянь довкола, як прекрасно!
Невже це згине в одну мить?”

Що буде через кілька років,
Хто переможе у цій грі?
Я знаю - все це роблять гроші!
Я ж хочу мира на землі!

Так захистіть синів і дочок,
Батьків і рідну сторону!
І щоб ніхто у цьому світі
Не розпалив страшну війну!

Заради чого ми на світі?

Заради чого ми на світі?
Існує відповідь одна -
Заради радісної миті,
Заради сонця і добра.

Для того, щоб пізнати щастя
Все існування на землі.
Проблеми розв’язати власні.
Радіти посмішкам рідні.

Для того, щоб любили і кохали,
І кожен день боролись за добро.
Щоб завжди гарний настрій мали,
Для людства не робили зло.

Щоб рідну землю ми любили,
Жили у злагоді й у мирі,
Пережили лихі хвилини,
Й “ми є” - на весь світ заявили.

Ю. Волкова

Все для тебе

Мій ніжний, теплий мій, єдиний,
Дарую небо тобі синє,
Дарую я тобі весну,
В долонях море принесу.

За твою усмішку милу
Дарую загадкові мрії.
За любов твою прекрасну
Подарую тобі щастя.

І за твої ласкаві руки
Дарую море поцілунків.
Я все, що є, тобі віддам,
Бо ти кохаєш і кохав.

Одну мене ти так любив
І цим мій розум загубив.
До тебе серце моє лине,
З тобою всі прекрасні мрії.

З тобою вся моя весна,
З тобою сонячна краса.
Все, що я маю - все візьми,
Мене лиш тільки ти люби.

О. Синько

Чуєте, зорі!

Чуєте, зорі! До вас вже лечу я!
Ще рік, може два, і тоді я відчую
Прекрасну самотність прозорого неба,
Безкраю безодню, де мріять не треба.

Я буду, як пташка, до сонця летіти.
Я хочу так жити, я мушу хотіти.
Здолати цю відстань, вік милий та юний -
Не кожний зуміє, не кожному сила.

Побачивши світ у рожевому квіті,
Його я забуду, бо маю летіти
До інших, ніким не пізнаних світів.
Я хочу за раз десять жити життів.

Пізнавши одне - почуттів досконалість,
Душа розуміє, що це - лише малість.
Ввібравши в себе усе те неосяжне,
Тоді я скажу: "Це життя моє справжнє!"

О. Хищенко

До поколінь

Пробачте, мертві, нас і не кляніть, живі.
Ми вийдемо із сивого туману.
Ми, речники, ми, діти світові,
Не терпимо блюзнірства і обману.

Пробачте, я прошу вас, і за те,
Що шлях обрали новий і казковий.
Нехай він рясним садом зацвіте,
Вишневим садом ніжногомінковим.

Прошу, “великі люди”, не судіть,
Що не такі, як ви, ми будемо.
Ми - міст на зламі двох тисячоліть,
Але і душі предків не забудемо.

І, може, серед нас живе Мойсей,
Що приведе нам долю довгождану...
Пробачте, мертві, нас і не клянїть, живі,
Ми вийдемо із сивого туману.

Отже, наші студійці мають можливість для всебічного розвитку не лише своїх творчих обдарвань, а й духовних якостей. І в цьому їм може допомогти творчість ровесників. Прикладом цього є поетичні твори А. Гринь, студентки ЧДІПСТП. Вона не уявляє свого життя без поезії. Навколишній світ, власні інтимні переживання відтворює в оригінальних літературних творах. Пройшовши через її серце, поетичні рядки стають особливо теплими. Бачення світу передає дівчина у своїй поезії (студенти декламують поезії А. Гринь, студентки інституту, з подальшим обговоренням).

Завдання студентам: Подумайте над тим, які риси духовного світу сучасної людини відобразила А. Гринь у своїх поетичних творах?

А. Гринь

Банданка

Нема ніякої різниці
Новенька сукня чи стара.
Ціна не в розрізі спідниці,
А у душі, що не вмира.

Минуть літа -
І мода зміниться,
Але ніщо ніде не дінеться.
Ми знов зав'яжемо на ганку:
Бабуся - хустку,
Я - банданку.

То - українське,
Це - французьке...
Але різниці - не знайти.
Не розминутися, де вузько
У лабіринтах суєти.

Присмак крові

Присмак крові -
Пантера війни.
Присмак крові -
Змію пригорни.

Присмак крові -
Найгірша отрута.
Що навіки заковує
В пута.

Присмак крові -
Відлуння провини
І утрата себе
Частини.

Присмак крові -
Зачаєна ртуть.
Присмак крові -
Зневіри путь.

Присмак крові...
Якийсь біснுவатий...
Тож чи варто
Вуста орошати?

Всього-на-всього кішка

Мерехтливий, лякливий погляд...
І раптом,
Збайдужілий до всього...
Забившись,
Тремтить у куточку,
Хапає повітря
Ротом.
А тіло зводить...
Догорають,
Тліють
Секунди життя...
Кішка захворіла.
- Треба вилікувати, - каже совість.
- Та вона ж забруднить килим, - відповідає людина.
- А як же кошенята?
- Все одно пропадуть...
- Ні!
- Не переймайся.
Це всього-на-всього кішка...
А хтось
Колись
напевно скаже:
- Це - людина...
І нікого не гризтиме совість...

Отже, сьогодні існує гостра потреба в пошуку нових смислових визначень найголовніших понять і цінностей, які надають людському життю сенс та спрямування до правди, краси і добра. На жаль, гуманістичні відносини, моральні якості – доброта, справедливість, чуйність, емпатійність, толерантність, повага до людей тощо у багатьох представників сучасної молоді ще не стали стрижнем духовного особистісного світу. Саме тому духовне оздоровлення, відродження і виховання сучасної української нації в цілому та особистості, зокрема, нині вкрай необхідне. Увесь цей процес має відбуватися на основі оволодіння сучасною молоддю гуманістичними, морально-естетичними цінностями, накопиченими людством, що неможливе без духовної діяльності студентів, яка, у свою чергу, невіддільна від творчої діяльності.

Разом з тим студентам слід пам'ятати, що проблема формування їх духовної, морально-естетичної свідомості набуває особливої гостроти на сучасному етапі зростання хвилі художньої інформації, пошуків нових образних засобів в усіх видах мистецтва, появи значної кількості часто сумнівної за своїм морально-естетичним змістом кіно-, фото-, аудіо-, відеопродукції. Все це ускладнює сприймання студентами дійсних духовних цінностей.

Отже, сучасна педагогічна наука та практика наполегливо шукають шляхи оновлення як всієї системи освіти й виховання, так і змісту, форм та методів художньо-творчого виховання молоді, у першу чергу, з метою допомоги студентам у відкритті власного духовного “я”, пізнанні внутрішнього світу, самовдосконаленні, творчому розвитку. Саме тому одним із пріоритетних напрямів роботи літературно-мистецької студії “Гаудеамус” є діяльність, спрямована на розвиток високих духовних якостей, світоглядної сфери особистості студента в цілому. Посилення виховного впливу мистецтва залежить від глибини та сили художнього враження, а тому дуже важливим є завдання по створенню емоційно-образної ситуації спілкування з творами мистецтва й літератури, переведення студентів у поле естетичного переживання й співтворчості.

Висновок: Гостра соціальна необхідність розробки сучасної концепції духовного розвитку особистості обумовлюється фундаментальними змінами в змісті і структурі соціокультурного буття, переоцінкою цінностей, що намічається поворотом суспільства до цивілізованого світу. По суті справи переосмисленню піддається методологічна парадигма педагогічної теорії і практики формування духовності. Концептуальні засади духовного розвитку особистості в навчальних закладах різного рівня потребують відмови від звичних стереотипів.

У цей час, коли в державі триває процес переосмислення життя, формується нове педагогічне бачення освіти, навчання та виховання спрямовуються на утвердження нової системи духовних цінностей, серед яких найвищою є Людина. Саме тому ми розрізняємо поняття високої та низької духовності. Люди з високою духовністю націлені на служіння Богу, людям, дотримуються у своїй повсякденній діяльності високих моральних норм, завжди готові прийти на допомогу, навіть пожертвувати собою заради

ближнього. Прикладом високої духовності є життя Ісуса Христа, багатьох видатних особистостей різних часів і епох.

Духовна культури особистості базується на ідеї єдності, цілісності сучасного світу, єдності природного, соціального й духовного середовища проживання людини, історико-культурних традиціях. Саме тому ми визначаємо духовність як гармонійну єдність релігійного, морального, естетичного, інтелектуального й емоційного компонентів розвитку особистості.

Додаток Б

Бесіда “Проблема духовності особистості в сучасному світі”

Орієнтовний перелік питань для бесіди:

- Що, з православної точки зору, означає поняття “духовність людини?”
- Які, з Вашої точки зору, проблеми в сучасному світі є найгострішими?
- Чи згодні Ви з тим, що сучасне українське суспільство знаходиться в стані глибокої духовної кризи? Якщо так, то в чому це проявляється?
- Наскільки сучасне українське суспільство повинно орієнтуватись на духовні, релігійні традиції, що склалися в історії українського народу?
- Чи обов’язково духовна людина є віруючою людиною?
- Чи обов’язково людина - носій високої духовності (учений, діяч літератури, мистецтва і т.д.) повинна бути віруючою людиною?
- Якими якостями має володіти духовна особистість?
- Чи може бути, з Вашої точки зору, низька духовність?
- Чи згодні Ви з тим, що духовність - це завжди релігійність?
- Чи повинні у навчальних закладах різного рівня (дошкільні, середні, вищі навчальні закладі) існувати навчальні курси на зразок “Православної етики”, “Закону Божого” і т.п.?
- Чи повинні ці курси бути обов’язковими в навчальній програмі, чи вивчатися лише за бажанням батьків або ж учнів чи студентів?
- Яке Ваше відношення до так званих громадянських шлюбів, адже, як стверджують молоді люди, такі шлюби дають можливість їм краще пізнати характер та звички один одного?
- Яка Ваша думка щодо існування у вищих навчальних закладах мистецьких, зокрема, літературно-мистецької студій?

Додаток В
Анкета: “Чи знаєте Ви, хто ці люди?”

Персоналії	Поет	Учений	Письменник	Політик	Художник	Режисер	Музикант	Актор	Не знаю
А. Вівальді									
Л. Войно-Ясенецький									
Б. Шоу									
П. Пікассо									
П. Калнишевський									
Ф. Фелліні									
В. Вернадський									
І. Багрянний									
М. Крушельницька									
Л. Глібов									
М. Лисенко									
Т. Яблонська									
М. Садовський									
Б. Патон									
Ш. де Голль									
Л. Курбас									
Р. Рождественський									
Ф. Шуберт									
Л. Орлова									
В. Кандинський									
Дж. Байрон									
М. Максимович									
Дж. Верді									
Л. Ревуцький									
С. Спілберг									
Л. Керролл									
І. Сікорський									
С. Лорен									
В. Тиціан									
А. Ейнштейн									

Завдання: відмітити у відповідній клітинці.

Додаток Д Бесіда з елементами гри “Знання і творчість”

Творча гра “Назви умову”.

Ресурси: гумовий м'ячик. Учасники групи сідають по колу. Керівник студії: “На початку нашої бесіди давайте трохи пограємо. Я називаю умову, від якої, з моєї точки зору, залежить творча діяльність людини і кидаю м'ячик комусь із вас. Той, хто отримав м'яч, називає свою умову і кидає м'ячик наступному гравцю і т.д.”. Після завершення гри підводимо підсумки і записуємо на дошці умови творчої діяльності, названі студентами.

Запитання до студентів: а чи залежить, з Вашої точки зору, творча діяльність від знань особистості?

Сьогодні ми з вами поговоримо про те, яке значення у творчості (якою б вона не була – науковою, літературною, мистецькою тощо) людини мають її знання.

На початку бесіди давайте довідаємось, як оцінюють сучасні студенти таку цінність, як знання. Аналіз соціологічних досліджень, проведених протягом останніх 20-25 років, дозволяє зробити висновки, що ціннісні орієнтації сучасних студентів (у тому числі і в цінності “знання”) зазнали суттєвих змін.

Наприклад, деякі соціологи 80-х років відзначали, що отримання вищої освіти, знань було однією з головних життєвих цінностей студентської молоді того часу. Сучасні українські студенти також не заперечують важливості освіти й отримання знань у житті, хоч соціологів хвилює той факт, що для більшості опитаних – 87% (дослідження лабораторії соціальних досліджень і політичного аналізу кафедри політології Донецького національного університету; опитано 1460 чоловік у 22-х ВНЗ 4-х освітніх регіонів України – Донецька, Харкова, Криму і Львова) гарна освіта – лише одна з багатьох умов успіху у житті. Дехто з респондентів упевнений, що сучасна освіта – “це диплом”, “кірочка”, які більшою мірою потрібні формально, аніж реально для життя (9%), “це система, створена суспільством для формування людини за заданими нормами” (10%), “це те, що коштує (у плані витрат) досить дорого, а цінується (у плані доходів) досить дешево (17%)”, “це набір наукових понять і моральних положень, які суспільство вимагає засвоїти (32%)”. Разом з тим, **більшість студентів розуміють значення освіти в сучасному світі, вказують на те, що це процес постійного, індивідуального вдосконалення, у ході якого величезне значення має особиста творчість (59%); сучасна людина має бути знавцем своєї справи і гарним професіоналом (42%).**

Естетичні орієнтації різних груп студентів також досить різні. Сучасні студенти, в порівнянні з попередніми поколіннями студентської молоді, менше люблять читати художню, науково-популярну та іншу літературу, майже не відвідують театри, музеї, виставки. Правда, наприклад, деякі представники російського студентства (дані опитування студентської молоді Москви) після рангової позиції “спілкування з друзями” віддають перевагу читанню літератури у вільний час (51,8%). Серед студентів-гуманітаріїв деяких петербурзьких вузів російською класикою захоплюються лише 27%

респондентів; 34% – прочитують за рік менше 10-ти творів, 6% студентів взагалі у вільний час не читають. Найбільш популярними сучасними авторами петербурзькі студенти вважають: В. Пелевіна (32,8%), А. Солженіцина (30%), Д. Граніна (17%), А. Марініну (14,3%), також Б. Ахмадуліну, А. Вознесенського, Є. Євтушенка, В. Аксьонова та ін. Майже кожний четвертий студент не зміг назвати прізвище жодного сучасного автора.

Знайомство з художньою літературою не є актуальним і для українських студентів, так як більше половини з них в анкетах відповіли, що не люблять читати і не читають. А ті, хто це любить робити у вільний час, читають детективи, фантастику, книжкові “серіали”.

Не втішає й той факт, що сучасне студентство не цікавиться мистецтвом, а ті, які у вільний час знайомляться з ним чи займаються певним видом, роблять це для зняття втоми, а не для естетичного розвитку. **Втратила вагу така цінність, як творчість.** У шкалі цінностей, що відображають організацію вільного часу, мотиви, пов’язані з мистецтвом (класична музика, література, театр, образотворче мистецтво, художня самодіяльність) займають останнє місце.

На думку деяких дослідників, ціннісно-орієнтаційний портрет сучасного студента виглядає приблизно так: “Головне в житті – це міцне здоров’я, сім’я – це необхідне джерело морально-психологічної підтримки. Любов та спілкування з друзями прикрашає життя. Матеріальне забезпечення дає впевненість у собі, своїх силах. Що стосується творчості, пізнання і досягнень, що заслуговують суспільного визнання – це не завжди вдається, але було б бажано. Задоволення приємні, але на них сьогодні не вистачає часу та грошей. Абсолютно впевненим можна бути тільки в одному – сьогодні треба розраховувати тільки на свої сили, здібності та можливості”.

Разом з тим, незважаючи на певне падіння серед студентства цінності “знання”, саме вони мають велике значення як у майбутній професійній діяльності людини, так і в її творчості. Не важко уявити собі, які наслідки може мати для людей відсутність знань у лікаря чи електромонтера, або, скажімо, водія автобусу.

У народній мудрості багатьох етносів світу підкреслюється важливість набуття знань як неодмінної умови щастя людини, її творчості, самореалізації:

- Три світочі, що розвіують морок: істина, природа, знання (ірландське прислів’я);
- Для власної думки три речі треба мати: розум, проникливість і знання (ірландське прислів’я);
- Пізнавай світ, доки живеш (перське прислів’я);
- Для всякого діла знання потрібні, а щоб знати, треба навчатись (перське прислів’я);
- Знання не меншає, коли ним ділишся (індійське прислів’я);
- Знання замолоду - мудрість на старість (англійське прислів’я).

Звичайно, літературна творчість особистості цінна в першу чергу для неї самої, бо дозволяє людині самореалізуватись, “вихлюпнути” на папері свої мрії, почуття, бачення життя, сприйняття світу. Разом з тим, коли відбувається суспільне визнання її творчості, реципієнти оцінюють глибину створеного художнього образу чи образів у творі, вдалість застосованих порівнянь, метафор і т. п. Отже, хоч творчість у великій мірі і залежить від натхнення, інтуїції, “Божої іскри” (достатньо пригадати творчість В. Ветрової, Н. Рушевої – наводимо приклади поезій В. Ветрової та показуємо репродукції малюнків Н. Рушевої), але без копіткої, наполегливої праці, заснованій на знаннях людини, справжня творчість неможлива. Отримані студентами загальні та спеціальні знання дозволяють не лише розширити світогляд, а й збагачують словниковий запас молодих людей, підказують теми для нових художніх образів у студентських літературних творах. Цю думку підтверджує творчість наших студентів.

Так, наприклад, учасник студії студент О. Хименко, застосувавши свої знання духовної літератури (Біблії), створив у своїй поезії “До поколінь” вдалиий образ майбутнього України:

- І може, серед нас живе Мойсей,
Що приведе нам долю довгождану...
Пробачте, мертві, нас і не кляніть, живі,
Ми вийдемо із сивого туману.

Учасник студії студент М. Сазанович, використавши свої знання з історії України, створив прекрасний образ Жінки-матері, дружини, коханої, патріота своєї Батьківщини:

- А поетеси-жінки! Що за твори
Залишили у спадок назавжди.
Любов, натхнення і життя народу
Вписала Леся Українка у рядки.
В віки далекі Київської Русі
Княгиня Ольга місто підпалила,
За чоловіка, батька двох дітей,
Всім вбивцям враз життя згубила.
А Роксолана, квітка падишаха,
З полону визволяла земляків.
За це історія її запам'ятала,
За вроду і любов до рідної землі.

Учасниця студії Н. Чеченева, спираючись на знання давньогрецької міфології, створює у своєму творі образ поета, порівнюючи його з Орфеем:

- До співу прислухаючись Орфея,
Що з міфу линує, із заплених книжок,
Поет творив поезію натхненно,
Вкладаючи той спів у свій рядок.

В іншому творі “Зимова ніч”, Наташа, застосовуючи свої спостереження, а також знання закономірностей стану природи взимку, оспівує чудовий образ зимової ночі:

- Зима... А ніч така ясна!
Кришталь зірок такий холодний!
І місяць вповні цього дня
Проймає поглядом морозним...

...Далеко синій ліс видніє...
Неначе смужечка ріки.
Хвоїнка кожна леденіє
І просить зиму відійти...

...Земля хустинкою укрилась.
Сніжку вже гірки намело...

Як відомо, поети, письменники часто використовують у своїх творах крилаті латинські вислови. Достатньо пригадати хоча б відомий вірш Л. Українки “*Contra spem spero*”. А зараз пропонуємо вам записати деякі відомі крилаті латинські вислови, які ви зможете використати у своїх творах:

- *Per aspera ad astra* (Сенека) - через терни до зірок;
- *Perpetuum mobile* - вічний двигун;
- *A priori* - заздалегідь (незалежно від досвіду);
- *Nota bene* - добре зауваж, запам'ятай;
- *Dura lex, sed lex* - суворий закон, але закон;
- *Errare humanum est* - помилятися властиво будь-якій людині;
- *Omnia mea mecum porto* - усе своє ношу з собою;
- *O tempora, o mores!* (Ціцерон) - о часи, о звичаї!
- *Modus vivendi* - спосіб життя;
- *Festina lente* - поспішай повільно;
- *Fiat lux* - хай буде світло!
- *In memoriam* - на пам'ять.

А зараз ми з вами проведемо гру „Продовж прислів'я”.

Слово – не полова, а язик – ... (не помело).
Обіцянка – цяцянка, а дурневі ... (радість).
Вола в'яжуть мотуззям, а людину... (словом).
Удар забувається, а слово... (пам'ятається).
Шабля ранив голову, а слово... (душу).
Від теплого слова і лід ... (розмерзає).
Хто мовчить, той двох... (навчить).
Довгим язиком тільки полумиски... (лизати).

Що вимовиш язиком, то не витягнеш і ... (волоом).

Дурний язик голові... (не приятель).

Добре слово краще, ніж... (готові гроші).

Керівник студії: “А тепер ми пограємо у гру “Вгадай прислів’я”. Я буду називати пояснення прислів’я, а ви спробуєте його назвати”.

Пояснення:

• Подарунок не обговорюють, а приймають те, що дарують (**подарованому коню в зуби не дивляться**);

• Вчитися треба протягом усього життя, кожний день приносить нові знання, пізнання безкінечне (**вік живи - вік навчайся!**);

• Якщо розпочав якусь справу, доведи її до завершення, навіть якщо важко (**взявся за гуж – не кажи, що не дюжий**);

• Неприємність, біда трапляються там, де щось ненадійно (**де тонко, там і рветься**);

• Як ставишся до іншого, так будуть ставитися і до тебе (**як аукнеться, так і відгукнеться**);

• Не берись за незнайомі справи (**не знаючи броду, не лізь у воду**).

Радимо вам використовувати ці прислів’я й у своїх творах – гуморесках, есе, картинах, оповіданнях, інтерв’ю тощо.

Отже, як висновок, можемо сказати, що студент, який займається літературною діяльністю, повинен постійно працювати над розширенням власного світогляду, отриманням нових знань, цікавої інформації, які зможе використати у своїй творчості і зробити свої літературні твори більш ґрунтовними, художньо довершеними, правдивими, з глибоким знанням реального життя та внутрішнього світу людини.

Додаток Е

Завдання-тест “Перевір свої знання”

1. Що в перекладі з латини означає слово “студент”?
 - той, хто сумлінно чимось займається, працює;
 - той, хто сумлінно щось вивчає;
 - той, хто любить отримувати знання.
2. Як з грецької мови перекладається слово “Євангеліє”?
 - слово;
 - книга;
 - звістка.
3. Як у давньогрецькій міфології звали бога підземного світу і царства мертвих?
 - Аїд;
 - Гермес;
 - Адоніс.

4. Що в середні віки у перекладі з французької означало слово “балада”?
 - романс;
 - пісня;
 - вірш.
5. Який із названих міст є одночасно державою?
 - Ватикан;
 - Венеція;
 - Бразилія.
6. Яку назву має традиційний студентський гімн?
 - Gaudeamus;
 - Alma mater;
 - In flore.
7. Що означає давньогрецьке слово “катарсис” (що визнається сучасною естетикою однією з функцій мистецтва)?
 - очищення;
 - просвітлення;
 - занурення.
8. Скільки існує світових релігій?
 - одна;
 - дві;
 - три;
 - чотири.
9. Які саме:
 - юдаїзм;
 - іслам;
 - буддизм;
 - християнство;
 - католицтво.
10. Яке справжнє прізвище відомої української письменниці М. Вовчок?
 - Вілінська;
 - Кропив’янська;
 - Косач.
11. Із перерахованих нижче підкресліть прізвище відомого німецького композитора:
 - Моцарт;
 - Гріг;
 - Шопен;
 - Бетховен.
12. Що означає відомий латинський вислів “Contra spem spero”?
 - впевнено без сумніву;
 - без надії сподіваюсь;
 - всі проти всіх.

13. Хто є автором відомого крилатого вислову “Бути чи не бути”?

- Данте;
- Шекспір;
- Бернс.

14. Як називається різновид численних повторів, які притаманні віршованій мові?

- строфа;
- рима;
- ритм.

15. Памфлет – це:

- сатиричний твір викривального характеру;
- коротке за змістом оповідання;
- жанр, що слугує своєрідним кривим дзеркалом для творів чи творчості.

16. Хто із мислителів вжив філософський термін “річ у собі”, що став згодом крилатим висловом у значенні чогось незрозумілого?

- Кант;
- Гегель;
- Бекон.

17. Що означає відома латинська фраза “Post scriptum”?

- все добре;
- після дописаного, дописка;
- тут і тепер.

18. У пам’ять про якого відомого українського письменника і поета Т. Шевченко написав ці рядки?

Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди,
Поки сонце з неба сяє,
Тебе не забудуть.

- Котляревського (1769-1838);
- Гребінки (1812-1848);
- Квітки-Основ’яненка (1778-1843).

19. Звідки походить відомий крилатий вислів “робити з мухи слона”, що вживається у значенні “значно перебільшувати що-небудь”?

- з давньогрецької літератури (Лукіан, II ст. до н.е.);
- з давньоримської літератури (Горацій, I ст. до н.е.);
- з давньокитайської літератури (Конфуцій, VI-V ст. до н.е.).

20. Що означає відомий латинський вислів “de facto”?

- заперечую цей факт;
- проти факту;
- у силу факту, дійсно.

21. Хто автор відомої картини “Повернення блудного сина”?
- Рембрандт;
 - Рубенс;
 - Босх.
22. Що в перекладі з італійської означає слово “ренесанс”?
- відродження;
 - відтворення;
 - оспівування.
23. До якого роду літератури відноситься ода?
- епосу;
 - лірики;
 - драми.
24. Що означає термін “мімезис”?
- навіювання;
 - наслідування;
 - відтворення.

Примітка: при розробці тесту використана література:

1. *Квитка-Основьяненко Григорий. Повести и рассказы. Драматические произведения / Г. Квитка-Основьяненко ; председ. ред. коллегии И. Дзеверин ; сост. и автор примечаний Н. А. Ишина. – К. : Наукова думка, 1882. – 542 с. – (Серия – Библ. укр. литературы). – (на украинском языке).*

2. *Котляревский Иван. Поэтические произведения. Драматические произведения. Письма / И. Котляревский ; председ. ред. коллегии И. Дзеверин ; сост. и автор примечаний М. Т. Максименко. – К. : Наукова думка, 1882. – 320 с. – (Библ. укр. литературы). – (на украинском языке).*

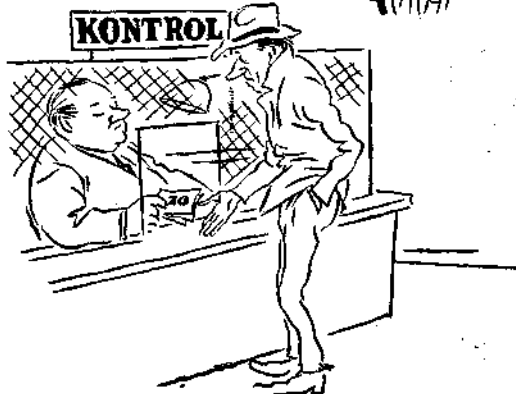
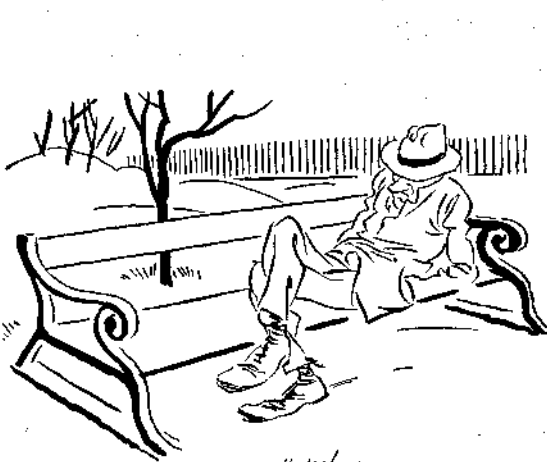
3. *Коваль А. П. Крылаті вислови в українській літературній мові. Афоризми. Літературні цитати. Образні вислови / Коваль А. П., Коптілов В. В. – вид. друге, перероб. і доп. – К. : Видавниче об'єднання “Вища школа”, 1975. – 336 с.*

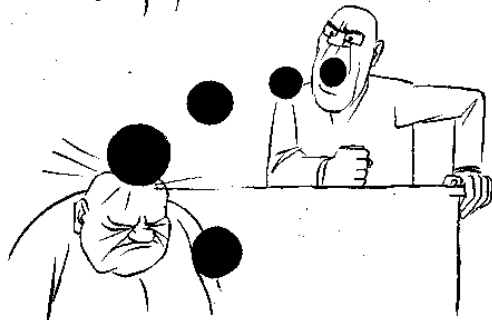
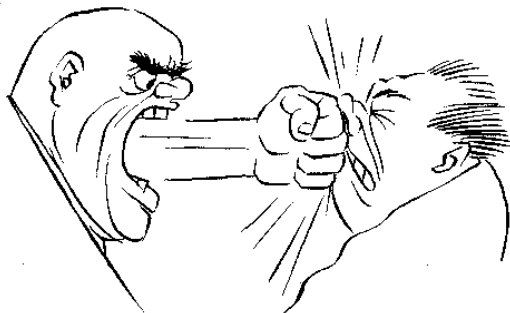
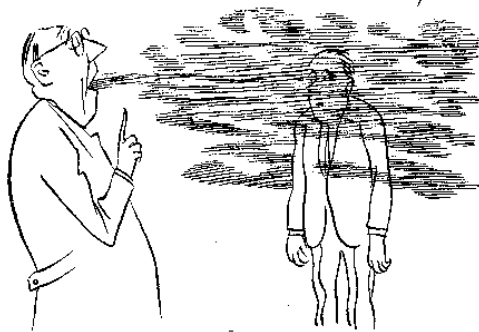
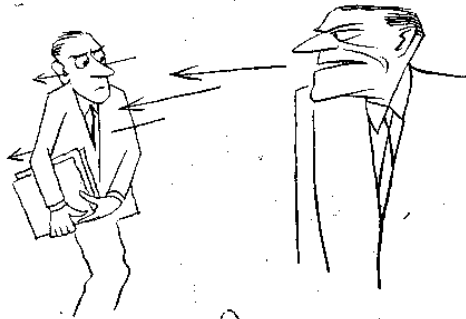
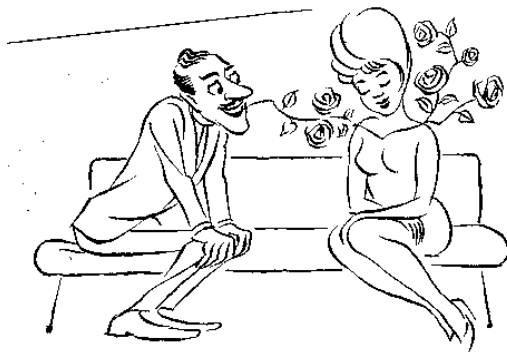
4. *Моклиця М. Основи літературознавства : посібник для студентів / М. Моклиця. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2002. – 192 с.*

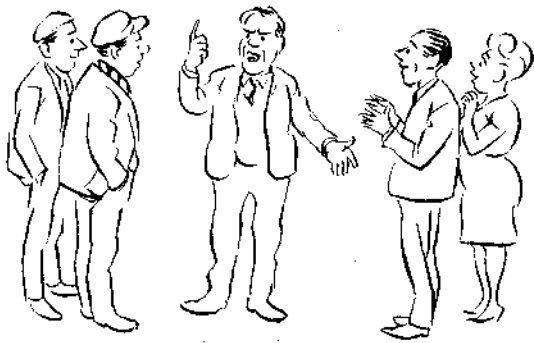
5. *Гулак-Артемовский Петр. Поэтические произведения. Евгений Гребенка. Поэтические произведения. Повести и рассказы / П. Гулак-Артемовский ; председ. ред. коллегии И. Дзеверин ; сост. и автор примечаний Н. Н. Павлюк. – К. : Наукова думка, 1884. – 606 с. – (Библ. укр. литературы). – (на украинском языке).*

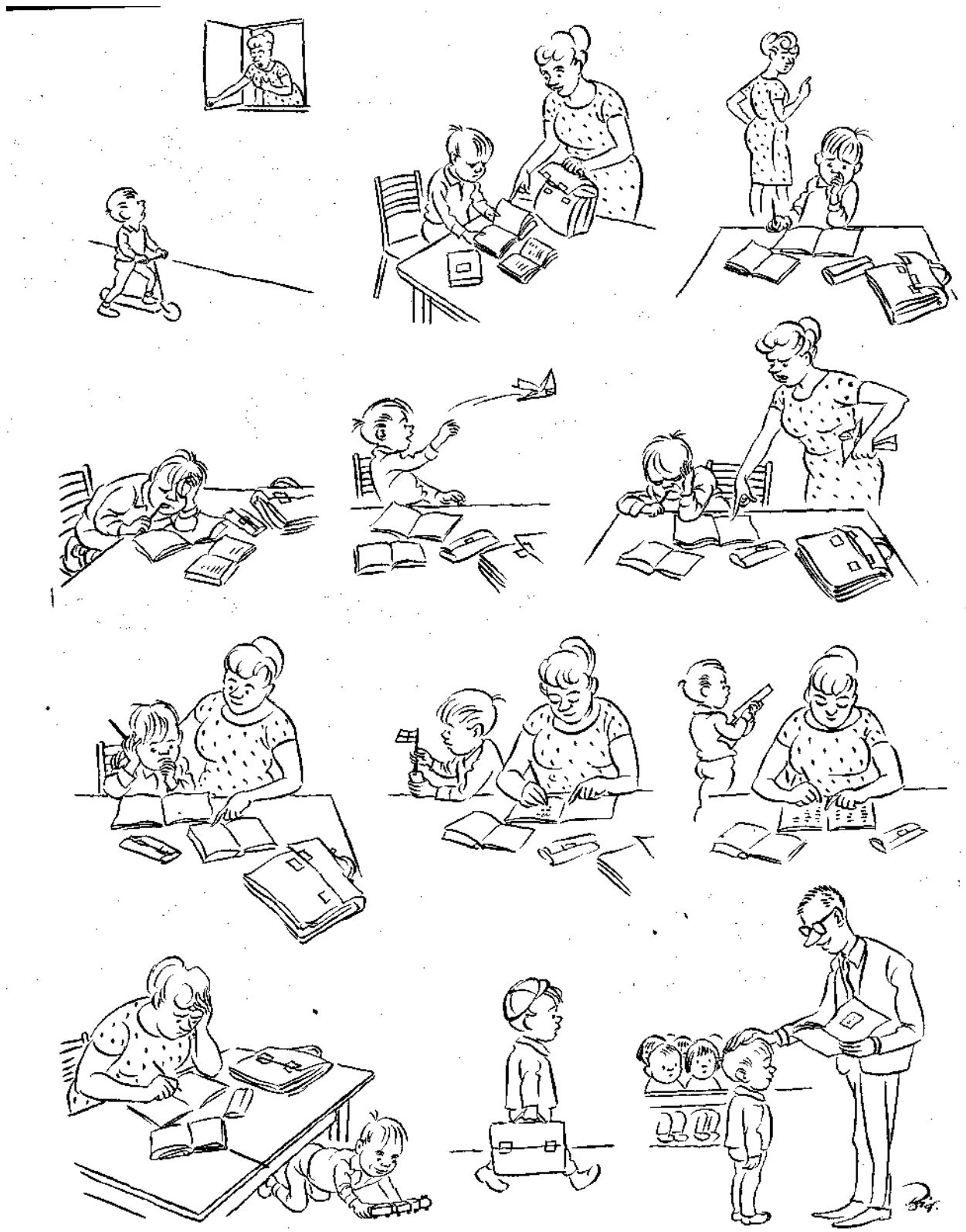
6. *Цымбалюк Ю. В. Крылатые латинские изречения (на латинском, украинском и русском языках) / Цымбалюк Ю. В., Краковецкая Г. А. – К. : Видавниче об'єднання “Вища школа”, 1976. – 192 с.*

Додаток Ж
Що ж хотів сказати Х. Бідструп?

Додаток 3

Творче завдання “Намалюємо художні образи творів А. Гринь, студентки нашого інституту”

А. Гринь

Квітка

Колись давно я серце мала...
Цвіла собі...
Не відцвітала...
Чужі усмішки переймала -
І ще яснішою ставала.
І компліментів море мала,
Від чого
Мовби підростала
Та насолоду відчувала...
Аж поки...
раптом...
не зів'яла.

Королівна

Королівна вулиць мертвих...
Кожним кроком не така...
В джинсах
тертих - перетертих
Дня
вчорашнього
шука.

Може, й пошуків не варта.
Залишилася сама...
Нерозкрита, наче карта
Лабіринту, що нема.

Непотрібна
ніде вона -
Королівна -
чиясь вина.

У пустелі
байдужих стін
Не впокориться
тільки тінь.

СНІД – думки вголос

Я очі відкриваю
І бачу білу стелю
Та жити утікаю
На зовсім іншу землю.

Минули дні, мов карти.
Я знаю, що помру.
Тож варто чи не варто
Продовжувати гру?

СНІД...СНІД...
Холодить, як лід.
Тьма - вслід.
Чорний клин в наш рід.

І пройде
по битому
склу,
І скаже:
_ То лише пісок...
І погляд
прониже
імлу,
В нікуди
зробивши
стрибок.

Прозора постать,
Іній поміж вій...
Розрісся простір
Від солодких мрій.

Незвідане життя
Тремтить на волосині.
Лечу у небуття...
Секунда - у хвилині.

І що ж...Нехай...
Нічого вже не значу.
Прощай.
Життя, зникай...
Однак я не заплачу -
І край.

* * *

* * *

Колючим терном
Стежка заросла.
Як стать модерним,
Запитай у зла.

Додаток К
Тест “Ви – да Вінчі?”.

Тисячі геніїв живуть і помирають,
і ніхто не знає, що вони генії, -
ні самі ці люди, ні оточуючі.

М. Твен

1. Часто ви прагнете випробувати для себе щось нове – просто заради розваги або щоб поласкотати собі нерви?
2. Ви часто робите щось так, як вам прийшло в голову у даний момент, не особливо замислюючись над тим, як це робилось раніше?
3. Ви майстер на всі руки? Чи вважаєте ви, що краще інших здатні прилаштовуватися до нових ситуацій, вирішувати несподівані проблеми і навчатися?
4. Чи важко вам даються останні штрихи того чи іншого проекту, коли всі цікаві і складні проблеми вже вирішені?
5. Чи є у вас завдання, що вимагає напруженої роботи думки, чи зволікаєте з його розв'язанням?
6. Чи здатні ви працювати на межі сил просто для того, щоб збадьориться, відчути себе живим чи відчути впевненість у собі?
7. Чи важко вам організувати себе?
8. Ви часто відчуваєте сонливість при виконання рутинних справ?
9. Чи приваблюють вас пригоди, новий досвід, нові ідеї?
10. Чи швидко відволікається ваша увага (якщо даний об'єкт не вразив вашу увагу)?
11. Чи ведете себе імпульсивно і небезпечно – частіше, ніж звичайна людина?
12. Чи є у вас схильність мисленнєво відключатись від нудної бесіди?
13. Чи є у вас схильність до нав'язливих дій?
14. Чи важко вам повністю зберігати стан бадьорості, не спання?
15. Чи бувають у вас різкі коливання настрою від бадьорого до пригніченого?
16. Чи часто ви мрієте наяву і ведете себе неухважно, якщо не знаходитесь у центрі уваги?

Ключ до тесту: якщо ви схвально відповіли на 10 і більше запитань даного тесту, то прийміть мої вітання! Скоріш за все, ви – да Вінчі, представник рідкої і сильної генетичної групи (яка складає менше 10 % населення нашої планети).

Обговорення результатів тестування.

Якщо ви тип да Вінчі – вітаємо вас. Разом з тим, якщо за результатами тесту у вас невеликі показники (менше 10 балів), не засмучуйтесь. Історія знає багатьох музикантів з поганим слухом, художників і поетів з посереднім зором, які, разом з тим, досягли значних творчих успіхів. Це дало підстави А. Адлеру, одному із засновників “індивідуальної психології”, стверджувати: “Ми заперечуємо існування природних здібностей. Нам здається, що всі великі людські досягнення є результатом правильного навчання, наполегливості та відповідних вправ з раннього віку”.

Додаток Л

Творча зустріч з молодими поетами-бардами м. Чернігова

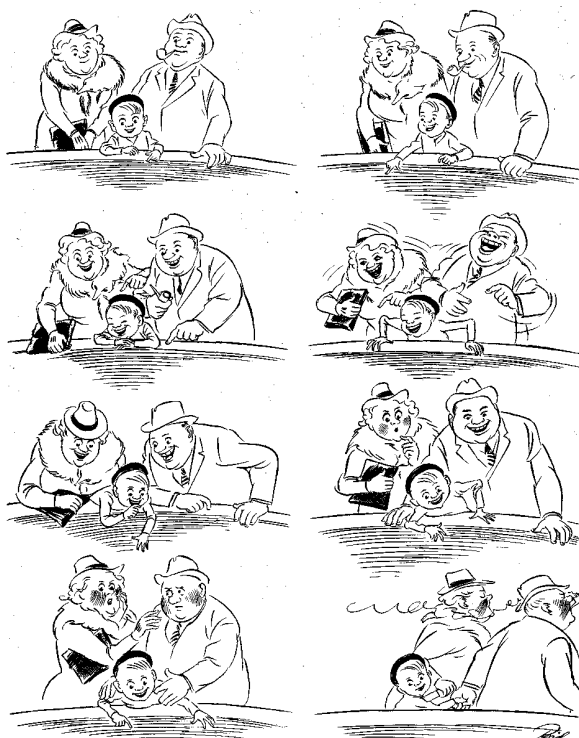
22 травня 2008 року в інституті відбулась творча зустріч з молодими поетами-бардами м. Чернігова Оленою Івановою, Дмитром Нечаєм, Павлом Алексієнком, учасниками музичного клубу “Є 95”. На зустрічі з творчим звітом виступили студенти-учасники музичної студії інституту, а також учасники літературно-музичної студії інституту із своїми новими поетичними творами. Такі творчі зустрічі (що ґрунтуються на принципі “виховання ровесника ровесником”), з нашої точки зору, сприяють обміну досвідом, розширенню світогляду студентів, розвитку їх мотиваційних, комунікативних, творчих якостей.

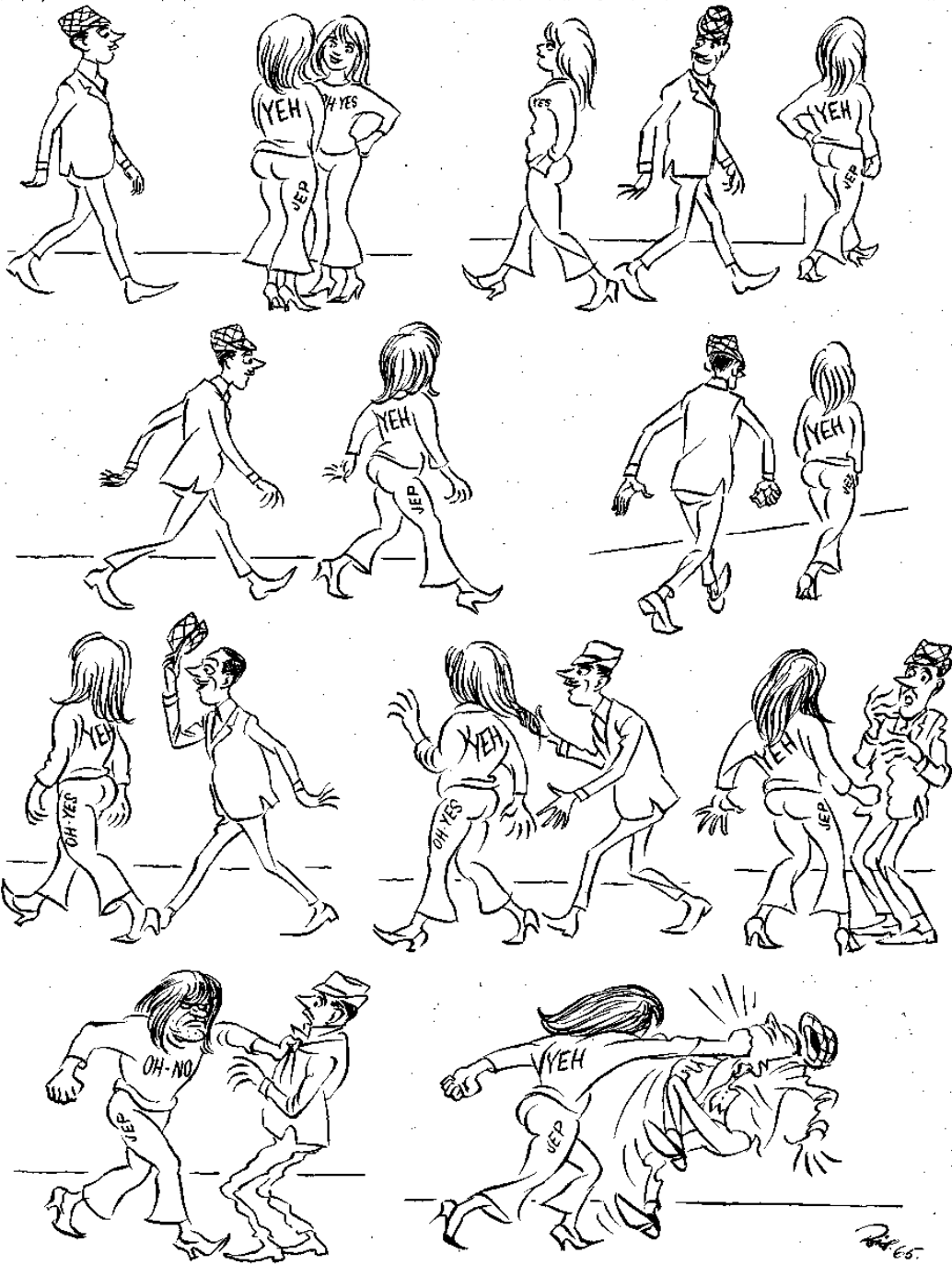
Кожному із гостей задавалися наступні питання:

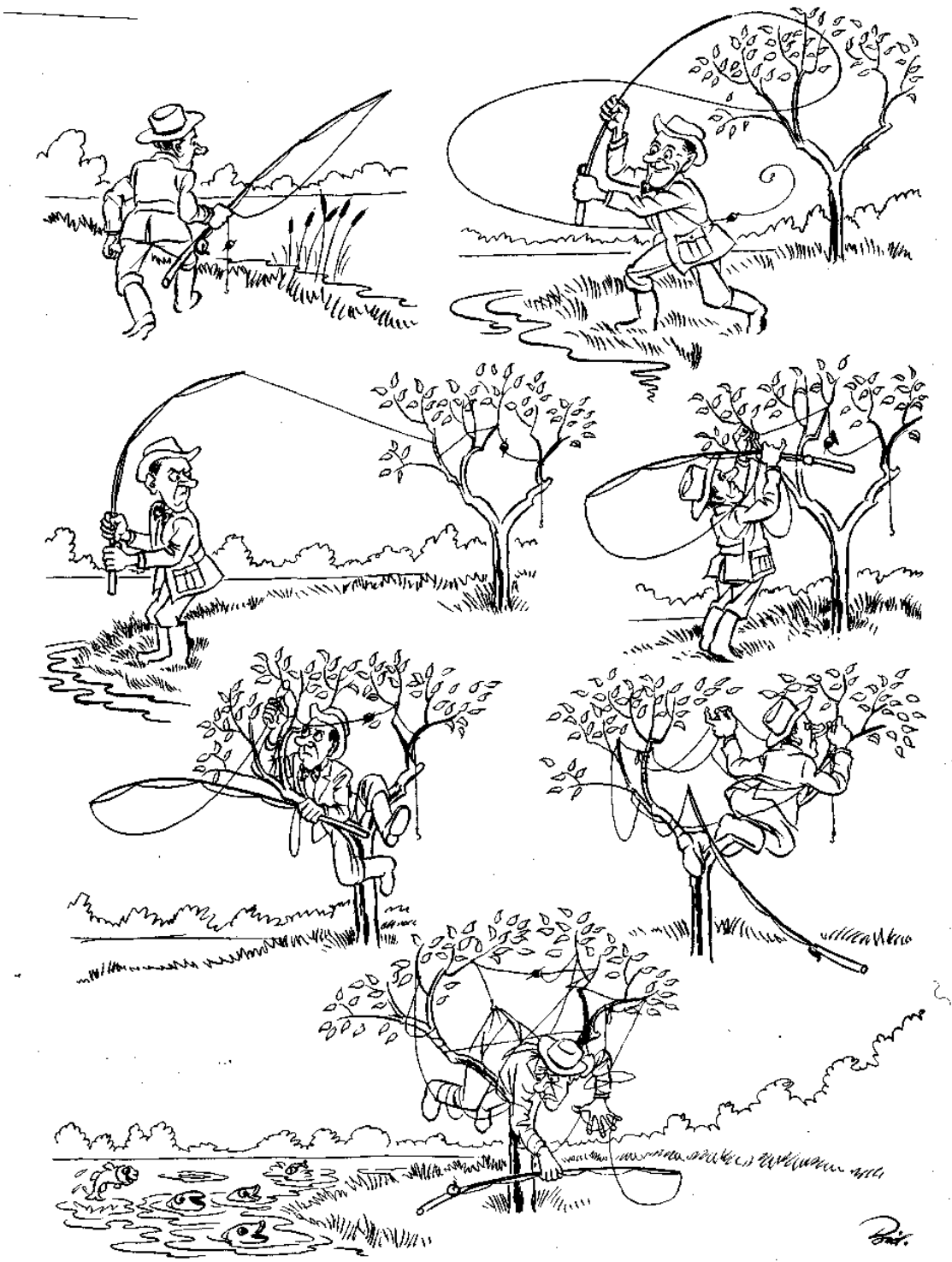
- 1) З якого часу ви почали займатися музикою, писати вірші?
- 2) Хто ваші улюблені поети і письменники, музиканти?
- 3) Які якості, з вашої точки зору, допомагають людині в реалізації її творчого потенціалу?
- 4) Які якості заважають у цьому?
- 5) Які якості повинна виховувати у собі людина для досягнення успіху?
- 6) Які, з вашої точки зору, існують стимули творчої діяльності?
- 7) Що ви вважаєте найбільшим успіхом у своєму житті?
- 8) У чому секрет вашої музичної та поетичної творчості?
- 9) Які ваші творчі плани на майбутнє?

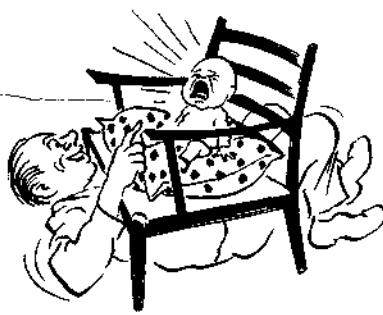
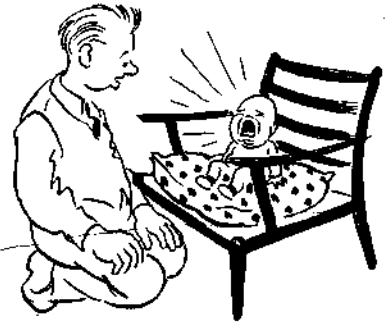
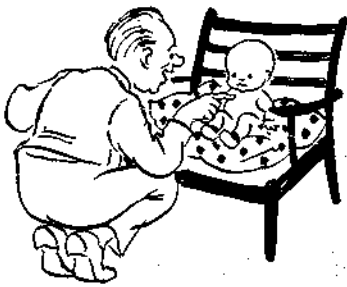
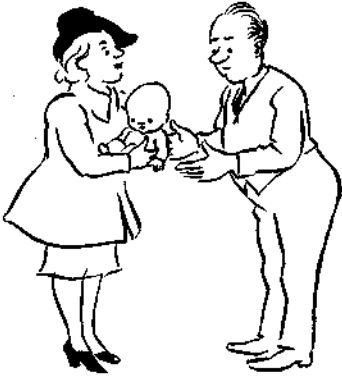
Додаток М

Опишіть емоційні стани героїв карикатур Х. Бідструпа

Додаток Н
Тест “Чи вольова ви людина?”

Наскільки сильною є ваша воля, настільки, як правило, результативна наша робота і навчання.

Пропонуємо визначити, яка у вас воля. Намагайтеся відповісти на запитання з максимальною відвертістю. Можна використовувати три варіанти відповідей: “так”; “інколи трапляється” (“не знаю”, “складно відповісти”); “ні”.

1. Чи здатні ви завершити роботу, яка вам нецікава?
2. Чи можете подолати без особливих зусиль внутрішнє протистояння, коли треба зробити щось неприємне?
3. Коли попадаєте в конфліктну ситуацію в побуті або на роботі – чи здатні ви взяти себе в руки настільки, щоб подивитись на ситуацію об’єктивно?
4. Якщо Вам прописана дієта, чи можете подолати кулінарні спокуси?
5. Чи знайдете ви сили ранком встати раніше звичайного, як було заплановано напередодні, якщо робити це необов’язково?
6. Чи залишитесь на місці пригоди, щоб дати показання як свідок?
7. Чи швидко ви відповідаєте на листи?
8. Якщо у вас викликає страх майбутній політ на літаку або відвідування зубного кабінету, чи зможете ви в останню хвилину не змінити свого наміру?
9. Чи будете приймати дуже неприємні ліки, які вам наполегливо рекомендує лікар?
10. Чи виконаєте ви поспіх дану обіцянку, якщо її виконання завдасть вам чимало клопоту?
11. Чи без сумнівів ви їдете у відрядження у незнайоме місто?
12. Чи суворо ви дотримуєтесь денного розпорядку?
13. Чи відноситеся ви несхвально до бібліотечних боржників?
14. Навіть дуже цікава телепередача не примусить вас відкласти виконання термінової і важливої роботи?
15. Чи зможете ви припинити сварку і замовкнути, якими б образливими не здавались вам звернені до вас слова?

Відповідь “так” – 2 бали; “інколи трапляється” (“не знаю”, “важко відповісти”) – 1 бал; “ні” – 0 балів.

0 – 12 балів. З силою волі справи ваші не зовсім гарні. Ви просто робите більш легке і цікаве, навіть якщо це у чомусь може вам зашкодити. До обов’язків відноситеся неохоче, що буває причиною різних неприємностей для вас. Вашу позицію можна висловити відомим висловом “Що мені більше за всіх потрібно?”. Будь-яке прохання, будь-який обов’язок ви сприймаєте як фізичний біль. Справа тут не лише у слабкій волі, а й в егоїзмі. Спробуйте подивитись на себе саме з урахуванням такої оцінки. Можливо, це допоможе вам змінити своє ставлення до оточуючих і дещо “переробити” у своєму характері. Якщо вийде – від цього ви тільки виграєте.

13 – 21 бал. Сила волі у вас середня. Якщо зіткнетесь з перепорою, то почнете діяти, щоб подолати її. Але якщо побачите обхідний шлях, одразу ж

ним скористаєтесь. Не переймаєтесь, але дану вами обіцянку виконаєте. Неприємну роботу будете намагатись виконати, хоча і будете незадоволені. За власним бажанням зайві обов'язки на себе не візьмете. Це інколи негативно відображається на ставленні до вас керівників, не з кращої сторони характеризує і в очах оточуючих. Якщо хочете досягти в житті більшого, тренуйте волю.

22 – 30 балів. З силою волі у вас все добре. На вас можна покластися – ви не підведете. Вас не лякають ні нові дорученні, ні дальні відрядження, ні ті справи, які інших лякають. Але інколи ваша тверда і непримиренна позиція з принципових питань досаждає оточуючим. Сила волі – це дуже добре, але необхідно володіти і такими якостями, як гнучкість, доброта, поблажливість.

Додаток П Тест “Чи комунікабельні Ви?”

Тест “Чи комунікабельні Ви?” допоможе вам визначити, наскільки ви комунікабельні.

Пропонуємо Вам 16 запитань, на кожне з яких слід відповісти однозначно: “так”, “ні”, “інколи”.

1. У Вас передбачається ординарна ділова зустріч. Чи вибиває Вас із колії її очікування?
2. Чи не відкладаєте Ви візит до лікаря доти, поки терпіти буде не під силу?
3. Чи викликає у Вас збентеження і незадоволеність доручення виступити з доповіддю, повідомленням, інформацією на будь-яку тему на засіданні, зборах тощо?
4. Вам пропонують виїхати у відрядження до міста, де Ви ніколи не були. Чи докладатимете Ви максимум зусиль, щоб уникнути цього відрядження?
5. Чи любите Ви ділитися своїми переживаннями з будь-ким?
6. Чи роздратовуєтеся Ви, якщо незнайома людина на вулиці звернеться до Вас з проханням (показати дорогу, сказати, яка година тощо)?
7. Чи вірите Ви, що існує проблема “батьків і дітей” і що людям різних поколінь важко розуміти один одного?
8. Чи буде Вам незручно нагадати знайомому, що він забув Вам повернути гроші, які позичив декілька місяців тому?
9. У ресторані або в кафе Вам подали недоброякісну страву – чи промовчите Ви?
10. Виявившись наодинці з незнайомою людиною, Ви не вступите з нею у розмову і знімаєте якщо першим заговорить вона. Чи це так?
11. Ви жахаєтесь будь-якої черги, де б вона не була (у магазині, бібліотеці, касі кінотеатру). Чи відмовитесь Ви від свого наміру, перш ніж встати в чергу і нудитися в очікуванні?
12. Чи боїтеся Ви брати участь в якій-небудь комісії для розгляду конфліктних ситуацій?

13. У Вас є власні, суто індивідуальні критерії оцінки витворів літератури, мистецтва, культури і ніяких “чужих” думок Ви не припускаєте. Це так?

14. Почувши десь у “кулуарах” висловлювання хибної точки зору із добре знайомого Вам питання, чи промовчите Ви?

15. Чи викликає у Вас прикрість чиєсь прохання допомогти розібратися в тому чи іншому службовому питанні або навчальній темі?

16. Вам зручніше викладати свою точку зору (думку, оцінку) в письмовому вигляді?

Підбийте підсумки.

“Так” – 2 бали, “інколи” – 1 бал, “ні” – 0. Потім загальну кількість балів підсумуйте і за класифікатором визначте, до якої категорії людей Ви належите.

30 – 32 бали. Ви дійсно не комунікабельні, і це Ваша біда, бо страждаєте від цього найбільше Ви самі. Проте людям, які Вас оточують, так само нелегко. На Вас важко покладатися у справі, що потребує групових зусиль. Намагайтеся бути товариськими, контролюйте себе.

25 – 29 балів. Ви замкнуті, небалакучі, віддаєте перевагу самотності, і тому у Вас, мабуть, мало товаришів. Нова робота та необхідність нових контактів, якщо і не доводить Вас до паніки, то надовго виводить із рівноваги. Ви знаєте цю особливість свого характеру і буваєте незадоволені собою. Однак не обмежуйтеся лише таким незадоволенням, у Вашій компетенції змінити ці особливості характеру. Хіба не буває, що за будь-якої сильної захопленості Ви набуваєте “раптом” повної комунікабельності? Варто тільки струснути.

19 – 24 бали. Ви в міру балакучі й у незнайомому оточенні відчуваєте повністю переконливо. Нові проблеми Вас не лякають. Однак, з новими людьми Ви сходитеся з оглядкою, у суперечках і диспутах берете участь неохоче. У Ваших висловлюваннях занадто багато сарказму без усякої на те підстави. Ці недоліки можна виправити.

14 – 18 балів. У Вас нормальна комунікабельність. Ви допитливі, охоче слухаєте цікавого співбесідника, досить терплячі в спілкуванні з іншими, відстоюєте свою точку зору без запалу. Без неприємних переживань йдете на зустріч з новими людьми. Водночас не любите гомінких компаній. Екстравагантні витівки та багатослів'я викликають у Вас роздратування.

9 – 13 балів. Ви товариські (інколи, можливо, навіть занадто). Допитливі, балакучі, любите висловлюватися з різних питань, що, буває, викликає роздратування оточуючих. Охоче знайомитеся з новими людьми. Любите бувати в центрі уваги, нікому не відмовляєте в проханнях, хоча і не завжди можете їх виконати. Буває, спалахуєте, проте швидко відходите. Чого Вам бракує – так це осілості, терпіння та відваги при зіткненні з серйозними проблемами. При бажанні, однак, Ви можете себе примусити не відступати.

4 – 8 балів. Ви, мабуть, дуже товариські, завжди в курсі всіх справ. Любите брати участь у дискусіях, хоча серйозні теми можуть викликати у Вас головний біль. Охоче висловлюєтеся з будь-якого питання, навіть якщо маєте про нього поверхове уявлення. Завжди відчуваєтеся у “своїй тарілці”. Беретеся за будь-яку справу, хоча далеко не завжди можете успішно завершити її. З цієї причини

керівники та колеги ставляться до Вас з деяким побоюванням. Задумайтеся над цими фактами!

З бали і менше. Ваша комунікабельність носить хворобливий характер. Ви говірливі, багатослівні, втручаєтеся у справи, що не мають до Вас ніякого відношення. Беретеся судити щодо проблем, в яких Ви зовсім некомпетентні. Невільно чи вільно буваєте причиною різного роду конфліктів у Вашому оточенні. Запальні, образливі, часто буваєте необ'єктивні. Серйозна робота Вам не підходить. Людям – і на роботі, і вдома, і взагалі всюди – важко з Вами. Вам потрібно попрацювати над собою і своїм характером! Передусім виховуйте в собі терпимість і стриманість, поважніше ставтеся до людей. Нарешті, подумайте і про своє здоров'я – такий “стиль” життя не проходить безслідно.